

TEFTİŞ RAPORLARINA GÖRE CUMHURİYET HALK PARTİSİ ANKARA TEŞKİLATININ DURUMU(1936-1937)

*Sedat AKDENİZ**

Özet

Halk Fırkası 9 Eylül 1923'te kurulmuş, 10 Kasım 1924'te Cumhuriyet Halk Fırkası olarak değiştirilmiştir. Fırkanın ismi, 1935'te Cumhuriyet Halk Partisi olarak değiştirilmiştir. Türk siyasi hayatına İttihat ve Terakki Partisi ile giren parti müfettişliği, 1923 yılında Halk Fırkasının nizamnamesine girmiştir. Ülke, 1925 yılında 74 vilayet ve 14 bölgeye ayrılırken, her bölge için bir müfettiş görevlendirilmiştir. 1931 nizamnamesinde teftiş işini Umumi İdare Heyeti üyelerinin yapabileceği gibi, milletvekilleri veya parti mensuplarının da yapabileceği belirtilmiştir. 1935 yılında da parti müfettişi olarak görevlendirilen milletvekilleri ile alakalı "Cumhuriyet Halk Partisi Teftiş Bölgeleri ve Teftiş İşlerini Yürütme Planı" hazırlanmıştır. Bu yürütme planına göre müfettişlerin, sorumlu oldukları bölgeleri yılda en az iki defa teftiş ettikten sonra, teftiş sonrasında hazırladıkları raporları genel sekreterliğe göndermeleri istenmiştir. Cumhuriyet Halk Partisi, 1923-1945 yılları arasında iktidarı elinde tutmuş ve parti ile devleti bütünleştirmiştir. Kısa süre içerisinde yurt genelinde teşkilatlanan parti, teşkilatlanmanın yanı sıra merkeziyetçi konumunu güçlendirmek için, çeşitli uygulamaları devreye sokmuştur. İşte bu uygulamalardan biri de parti müfettişliği kurumudur. Parti müfettişliği kurumu ile taşrada ve merkezde parti teşkilatının ve vatandaşlarının durumu, sosyal, ekonomik ve kültürel anlamda yaşanan aksaklıklar bu sistem aracılığıyla tespit edilmiş ve raporlar halinde genel sekreterliğe sunulmuştur. Genel sekreterlik de bu raporları bürolarda incelemiş, ilgili bakanlıklara ve kurumlara göndermiştir. Böylece, müfettiş tarafından tespit edilen eksiklikler veya vatandaşların istek ve dilekleri için çözüm yolları aranmıştır. Bu çalışmada, Cumhuriyet Halk Partisi Ankara Bölgesi parti müfettişi Ragıp Akça tarafından hazırlanan, Ankara ve ilçeleri ile ilgili teftiş raporu esas alınarak, Cumhuriyet Halk Partisi'nin Ankara ve ilçelerindeki parti teşkilatının durumu genel olarak açıklanmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Ankara, Cumhuriyet Halk Partisi, Teftiş, Parti Müfettişliği, Teşkilat.

SITUATION OF REPUBLICAN PEOPLE'S PARTY ANKARA ORGANIZATION ACCORDING TO INSPECTION REPORTS(1936-1937)

Abstract

The People's Party was founded on September 9, 1923, and on November 10, 1924, the name of the People's Party was changed to the Republican People's Party. The name of the party was changed to Republican People's Party in 1935. Party inspectorship, which entered Turkish political life with the Union and Progress Party, was included in the regulations of the People's Party in 1923. While the country was divided into 74 provinces and 14 regions in 1925, an inspector was assigned to each region. In the 1931 regulation, it was stated that the inspection work could be carried out by members

* Doktora Öğrencisi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih ABD, Kahramanmaraş, e-mail: sedatakdeniz89@gmail.com,

ORCID: 0000-0001-9922-6939.

of the General Administration Board, as well as members of parliament or party members. In 1935, the "Republican People's Party Inspection Regions and Inspection Work Execution Plan" was prepared for the MPs appointed as party inspectors. According to this execution plan, inspectors were asked to inspect the regions under their responsibility at least twice a year and then send the reports they prepared after the inspection to the general secretariat. The Republican People's Party held power between 1923 and 1945 and integrated the party and the state. The party, which was organized throughout the country in a short time, implemented various practices to strengthen its centralist position as well as its organization. One of these practices is the party inspectorate institution. With the party inspectorate institution, the situation of the party organization and its citizens in the provinces and the center, and the social, economic and cultural disruptions were detected through this system and presented to the general secretariat in reports. The general secretariat examined these reports in the offices and sent them to the relevant ministries and institutions. Thus, solutions were sought for the deficiencies identified by the inspector or the requests and wishes of the citizens. In this study, the situation of the party organization of the Republican People's Party in Ankara and its districts will be explained in general, based on the inspection report regarding Ankara and its districts prepared by the Republican People's Party Ankara Region party inspector Ragıp Akça.

Keywords: Ankara, Republican People's Party, Inspection, Party Inspectorate, Organization.

Giriş

Osmanlı Devleti'nin Birinci Dünya Savaşı'ndan mağlup olarak çıkmasıyla birlikte, Anadolu toprakları itilaf güçleri tarafında işgal edilmeye başlanmıştır. Sonrasında da yerel direniş örgütleri bu işgallere karşı mücadele vermeye başlamıştır. Yerel direniş hareketlerinin fitilini ateşleyen Mustafa Kemal Paşa liderliğinde Ankara'da 23 Nisan 1920'de Türkiye Büyük Millet Meclisi açılmış, sonrasında da Halk Fırkası'nın kurulması ile alakalı çalışmalara başlanmıştır. Bunun neticesinde Halk Fırkası 9 Eylül 1923'te kurulmuştur. Daha sonra Halk Fırkası'nın ismi 10 Kasım 1924'te Cumhuriyet Halk Fırkası olarak değiştirilmiştir. Fırkanın ismi, 1935'te Cumhuriyet Halk Partisi olarak değiştirilmiştir.¹ Türk siyasi hayatına İttihat ve Terakki Partisi ile giren parti müfettişliği, 1923 yılında Halk Fırkasının nizamnamesine girmiştir. Örgüt üzerinde parti denetiminin sağlanması amacıyla yer verilen parti müfettişliği sistemi, nizamnamenin 82. Maddesinde teftiş bölgelerinin oluşturulacağı ve her bölgede bir müfettişin bulunacağına dair bilgiler yer almıştır.² Fakat 1923-1930 arasında parti müfettişlerinin rapor hazırladıklarına rastlanılmamıştır. Zaten bu nizamnamede parti müfettişlerinin rapor hazırlamaları gerektiğinden de bahsedilmemiştir.³

1925 yılında 74 vilayet 14 bölgeye ayrılmış ve her bölge için bir müfettiş görevlendirilmiştir.⁴ Cumhuriyet Halk Fırkası'nın 1927 nizamnamesine göre, bu bölgelerin müfettişlerini Umumi İdare Heyeti belirleyecek ve başkanlık divanına sunacaktı. Nizamnamede, her mıntıkada bir müfettişin görev yapacağı belirtilmiştir. Ayrıca, 1927 nizamnamesinde müfettişlerin, teftiş bölgesinde partinin en büyük mümessili olduğu belirtilmiştir. 1927 Nizamnamesinde, müfettişlerin gerekli gördükleri halde Kaza ve vilayet kongrelerinin yenileyebileceğine yer verilmiştir(41.madde). Yine 1927 nizamnamesinde müfettişlerin Genel sekreterlik tarafından tayin edileceği bilgisi yer almıştır.⁵

1931 nizamnamesinde teftiş işini Umumi İdare Heyeti üyelerinin yapabileceği gibi, milletvekilleri veya parti mensuplarının da yapabileceği belirtilmiştir.⁶ 1935 yılında da parti müfettişi olarak görevlendirilen milletvekilleri ile alakalı "Cumhuriyet Halk Partisi Teftiş Bölgeleri ve Teftiş İşlerini Yürütme Planı" hazırlanmıştır.⁷ Bu plana göre müfettişlerin, teşkilatların parti tüzüğüne göre hareket edip etmediği, parti prensiplerini yayma konusundaki çalışmaları, halkın partiye bakışı ve bağlılığı, parti hesap işleri ve gençlik teşkilatları gibi konular da tetkiklerde bulunacağı belirtilmiştir. Daha sonra müfettişler, bu konularda hazırladıklarını bir rapor halinde genel sekreterliğe sunacağı ifade edilmiştir. Bu teftişe, mahalle ve köy ocakları bile dahil edilmiştir. Müfettişlerin hazırladıkları raporlar ilgili bürolara verilecek, sonucu ise 4.Büroya bildirilecektir.⁸ 1936 yılında Cumhuriyet Halk Partisinin teşkilatı 50, 342 ilçe, 1800 bucak(nahiye) ve 25941 ocak sayısına ulaşmıştır. Bunun yanı sıra partinin üye sayısı ise 1.237.504'e yakındır.⁹ Müfettiş raporları CHP Umumi İdare Heyeti bünyesinde kurulan 4 grup ve toplam 13 büro tarafından incelenir, sonrasında da ilgili kurum veya bakanlıklara gönderilirdi. Bu dört grup ve 13 büro şu şekilde oluşturulmuştur:

- A Grubu: 1-Teşkilat, İntihaplar, Fırka kongreleri,
2-Dilekler ve müracaatlar,
3-Parti haricindeki cemiyet ve fırkaların tetkik ve takibi,

¹Hacı Veli GÖK, "CHP Parti Müfettişi Dr. Rıza Levent'in Raporları Işığında Muğla (1940-1941)", Tarih Peşinde, Yıl: 2021, Sayı: 25, s.205.

² Cumhuriyet Halk Fırkası Nizamnamesi(1923), TBMM Yayınları, 1927, s.13-14.

³ Cemil Koçak, CHP ve Taşra(1930-1950):Akdeniz bölgesi, Alfa Yayınları, 1.Baskı, İstanbul, 2019, s.10-11.

⁴ Faysal Mayak, "Cumhuriyet Halk Partisinin Konya'daki Teşkilat Yapısı Ve Faaliyetleri Hakkında Adnan Menderes'in Teftiş Raporları(1935)", *Yakın dönem Türkiye araştırmaları*, yıl: 2007, sayı: 12, s.166.

⁵ Cumhuriyet Halk Fırkası Nizamnamesi(1927), TBMM Yayınları, 1929, s.16-18.

⁶ Cumhuriyet Halk fırkası Nizamnamesi ve Programı(1931), TBMM Yayınları, s.10.

⁷ Faysal Mayak, "Adnan Menderes'in Teftiş Raporuna Göre Cumhuriyet Halk Partisi Antalya Örgütünün Çalışmaları (1935)", ÇTTAD, VI/15, (2007/Güz), s.192.

⁸ Murat Metinsoy, "Erken cumhuriyet döneminde mebusların intihap dairesi ve teftiş bölgesi raporları", Tarih ve Toplum, Bahar-2006, Sayı: 3,(243), s.103.

⁹ Ayşegül Şentürk, "Bitlis Mebusu Muhtar Ertan'ın Teftiş Raporuna Göre Elazığ (1943)", SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, Aralık 2015, Sayı: 36, s.3.

- 4-Parti teşkilatının teftişi,
B Grubu: 5-İlmi hareketler, milli kültür ve bu konudaki neşriyatlar,
6-Gençlik ve spor,
7-Halk hatipleri, halk dersaneleri ve okuma yazma,
8-Propaganda, parti neşriyatı, parti programının incelenmesi, matbuat,
C Grubu: 9-Esnaf teşkilatı, işçiler, serbest meslek,
10-Ekonomik durumun tetkik ve mütalaası,
D Grubu: 11-Sosyal Yardım teşkilatı,
12- Parti faaliyetlerinin hukuk esaslarıyla telifi,
13-Bütçe-hesap işleri.¹⁰

Teftiş Talimatnamesinde, parti müfettişlerinin görevleri şu şekilde belirlenmiştir: Yılda en az iki kez teftiş etmek, en az 6 ay kendi teftiş bölgesinde kalmak, teftiş zamanlarını genel sekreterliğe iletmek, teftiş sonrasında rapor hazırlayıp genel sekreterliğe göndermek. Bunun yanı sıra, gerekli durumlarda teftiş bölgesinde yapılan kongrelere ve yönetim kurullarına başkanlık yapmak, parti dışındaki yolsuzluklarla ilgili yapılacak işlem hakkında genel sekreterlikten talimat istemek ve yararlı olabilecek dilek ve şikâyetleri merkeze bildirmekte müfettişlerin görevleri arasında yer almıştır.¹¹ 21 Haziran 1939 tarihli teftiş talimatnamesine göre müfettişlerin diğer bir görevi de, teftiş bölgesindeki partililer arasındaki birliği ve partililer ile mahalli memurlar ve kuruluşlar arasındaki uyum ve işbirliğini korumaya çalışmaktır.¹² Müfettişler, sorumlu oldukları bölgeleri yılda en az iki defa teftiş ettikten sonra, teftiş sonrasında hazırladıkları raporları genel sekreterliğe göndermeleri gerekmektedir.¹³ T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivinde yer alan CHP kataloğundaki teftiş raporları, tek parti rejiminin kurumsallaşmaya başladığı 1930 yılı başından 1945'te başlayan çok partili dönem arasında yoğunluk kazanmıştır. 1935 yılında 23 ili kapsayan 7 teftiş bölgesi varken, bu sayı 1940'ta 40 vilayet ve 25 teftiş bölgesine çıkarılmıştır.¹⁴ Müfettiş raporlarında özellikle 1939-1945 yılları arasında artış görülmüştür.¹⁵

Şunu belirtmek gerekir ki, Türkiye'deki bu tek parti rejimi komünist ve faşist parti sistemlerinden farklı olmuştur. Çünkü Türkiye'de bu rejim meşrulaştırılmamış, zorunluluk sebebiyle uygulanan ve zamanı geldiğinde yerini çoğulcu demokrasiye bırakacak bir rejim olarak görülmüştür.¹⁶ İkinci Dünya Savaşı yıllarında teftiş raporlarını artması, bir anlamda tek parti rejiminin oturduğu bir göstergesidir. Bu artışın diğer bir anlamı da, İnönü'nün idari işlerdeki ve bürokratik mekanizmalardaki düşünlüğüdür. Bu dönemde raporların artmasını diğer bir sebebi de, sosyal ve ekonomik alandaki devlet müdahalesinin bir sonucudur.¹⁷ 1950 seçimlerden sonra sayısı 54'e çıkan bu müfettişlerin, ekonomik sıkıntılara yol açması ve Genel İdare Kuruluna daha geniş bir yetki ile çalışma imkânı sunmak amacıyla 25 Mayıs 1950'de divan başkanlığına bildirilmiştir. 1951 yılında 8.tüzükte de müfettişlik kurumundan bahsedilmemiştir.¹⁸ Ankara ilinin teftişi için Kocaeli milletvekili Ragıp Akça görevlendirilmiştir. Genel sekreterlik 11 Haziran 1936 tarihli yazısında, parti müfettişi Akça'nın teftiş

¹⁰ Çilem Çetin Filiz, CHP Parti Müfettişleri Raporlarına Göre Kütahya (1935-1950), Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Uşak, 2019, s.9-10.

¹¹ T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA). 490-1-0-0,5-22-10,

¹² Seyithan Altaş, II.Dünya savaşı yıllarında müfettişlik raporlarında Rize(1940-1943), Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Dergisi, Güz-202, Cilt: 21, Sayı: 47, s.229.

¹³ Emine Pür, "CHP Teftiş Raporlarına Göre Kastamonu'nun Sosyal, Kültürel Ve Ekonomik Durumu (1939-1948)", Kırıkkale üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Ocak-2021 Cilt: 11, Sayı: 1, s.82.

¹⁴ Metinsoy, a.g.m., , s.7.

¹⁵ Cevdet Teke, "Adnan Menderes (Ertekin)'in Teftiş Raporuna Göre İçel Parti Teşkilatı", Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cumhuriyet Özel Sayısı, 2023, s.368.

¹⁶ İsmail Eyyupoğlu, "Kars Sayılavı Mehmet Nazif Sirel'in 1936'da CHP Erzurum İlbaşlığı'nı Teftişi", Atatürk Dergisi, Cilt: 3, Sayı: 3, 2003, s.112-113.

¹⁷ Hüseyin Çetin, CHP Parti Müfettişlik Raporlarına Göre Tek Parti Döneminde Aydın, Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Aydın, 2015, s.4.

¹⁸ Çetin Filiz, a.g.t., , s.15

tarihten bir hafta önce il başkanlığına bilgi vermesini ve güler yüzle teftişe başlamasını belirtmiştir.¹⁹ Akça'nın teftişle görevlendirildiği yazının bir örneğini de Ankara il yönetim kuruluna da ayrıca bildirmiş ve bu konuda yardımcı olmalarını belirtmiştir.²⁰ Parti müfettişi Ragıp Akça, Temmuz 1936'da başladığı Ankara teftişini 23 Mart 1937'de genel sekreterliğe sunmuştur.²¹ Teftiş işine Şereflikoçhisar kazasından başlayan Akça, Ankara İl Yönetim Kurulu'nun teftişiyle bu görevini tamamlamıştır.²²

1. Ankara İlçe Teşkilatlarının Durumu

1.1. Şereflikoçhisar İlçesi

Şereflikoçhisar, Ankara'ya 170 km uzaklıktadır. Köylerde 39 ve merkezde 3 semt ocağı olmak üzere partinin toplam 41 ocağı vardır. İlçe genelinde 997, ilçe merkezinde ise 120 kişi partiye üyedir. İlçe nüfusuna göre partili sayısı azdır. İlçenin 97 köyünün tamamında köy ocağı bulunmaktadır. Köylerin dağınıklığı nedeniyle idaresi zor olduğundan, yönetim kurulunun kararı olmadan ocaklar semt ocağına çevrilmiştir. Partinin kendine ait binası yoktur. Parti, ilçe merkezinde, 1 oda 1 salonu olan, "Çiftçi Kardeşler Kooperatifi" adıyla kurulan bir şirketin boş binasında faaliyet yürütmektedir. Şirketin lağvedileceği ve umumi heyetin ilk toplantısında partiye devredileceği partililer tarafından söylenmiştir.²³ Müfettişe göre bina, partinin ihtiyacını karşılamakta ve ileriki dönemde halkevi açılması halinde bu ihtiyaca cevap verebilecek durumdadır. Binanın içerisindeki mobilyalar partinin kendi malıdır, fakat bu mobilyalar eskidir. Parti yönetim kurulundakiler halk tarafından sevilen ve tanınan kişilerdir. Parti başkanı aynı zamanda genel meclis üyesidir. Başkanı'nın ağırbaşlı, bilgili ve görgülü birisi olduğunu ifade eden müfettiş, çalıştırılırsa parti işlerini çekip çevirecek kabiliyette birisi olduğunu ayrıca belirtmiştir.²⁴

Üyeler arasında partiyi istismar ettiklerine dair bir bilgi olmadığını ifade eden müfettiş, yönetim kurulu üyelerinin arasında sevgi, saygı ve samimiyetin olduğunu belirtmiştir. Partiye bağlı diğer kademelerde de aynı durum söz konusudur. Parti üyesi Ali Emre, geçmişte serbest fikrada bulunmuş, aykırı fikirlerden kaçınması ve memlekette ikiliğin olmaması düşünülerek yönetim kuruluna alınmış ise de, görevlerini gönülsüz bir şekilde yapmakta ve diğer arkadaşlarına karşı saygısızlık etmekten çekinmemektedir. Yönetim kuruluna görev alanların fazlaca iş yükü olmamakla beraber, başkanın Hava Kurumunda üye ve ticaret mümessili olması, ayrıca Ali Emre'nin de Hava Kurumunda üye olması nedeniyle bu 2 kişinin iş yükü fazladır. Parti ile hükümet erkânının arası iyidir. Kaymakam partiye ve partililere karşı gerekli yardımları yapmaktan çekinmemektedir. Yönetim kurulunda görev alanların büro çalışmaları çok iyi olmadığını belirten müfettiş, 1935-1936 yıllarındaki toplantılarını iyi olduğunu, kararların imzalı ve diğer defter ve dosyaların muntazam olduğunu ifade etmiştir. Bunun yanı sıra, nahiye kongrelerinin tüzüğe uygun yapılmadığını da ayrıca belirtmiştir.²⁵

Kongrelerin basit bir şekilde yapıldığını söyleyen müfettiş, bu kongrelerde yalnızca yönetim kurulunun seçilmesi ile yetinildiğini belirtmiştir. Ayrıca ilçe kongresine delege seçilmeden ödevlerine son verdiklerini ifade etmiştir. Ayrıca kasabadaki 3 semt ocağı da aynı durumdadır. 16 Ocak 1935'te yapılan ilçe kongresi, ocak ve nahiyelerinden seçilen delegelerle değil, yönetim kuruluna seçilmiş başkan ve üyeler ile yapılmıştır. Bu şekilde yapılan kongrenin salahiyyetsiz şahıslarla yapıldığını belirten müfettiş, bunun tüzüğe aykırı olduğunu ifade etmiştir. Parti başkanının, kendilerine bağlı bazı

¹⁹ B.C.A., 490-1-0-0, 616, 19, 1, s.11.

²⁰ B.C.A., 490-1-0-0, 616, 19, 1, s.12.

²¹ B.C.A., 490-1-0-0, 616, 19, 1, s.18

²² B.C.A., 490-1-0-0, 616, 19, 1, s.19

²³ B.C.A., 490-1-0-0, 616, 19, 1, s.20-21

²⁴ B.C.A., 490-1-0-0, 616, 19, 1, s.21

²⁵ B.C.A., 490-1-0-0, 616, 19, 1, s.21

kademeleri teftiş ettiğini belirten müfettiş, bunun esaslı bir teftiş olmadığını da yarıca belirtmiştir.²⁶ Yapılan son kongrede partinin Şereflikoçhisar İdare Heyeti²⁷ şu isimlerden oluşmuştur:

Asil üyeler: Sait Kutlu(Başka), Ali Zeybek, Aziz Demir, Hüsnü Tayanç, Rıza Sümer, Abdurrahim Doğruer ve Abdurrahim Kaçar. Yedek üyeler: Sabaya Toprak, Ali Haydar(Öğretmen), Nurullah(Öğretmen), Mustafa Kütük, Şükrü(Öğretmen), Ayişe Tayanç ve Habibe Kutlu.

İlçe merkezindeki 3 semt ocağının başkanı ve üyeleriyle görüştüğünü ifade eden müfettiş, muameleleri tetkik ettiğini, ocakların ellerinde çalıştıklarına dair bazı kayıtların olduğu ve arada sırada toplantılar yaptıkları belirtmiştir. Fakat bu toplantıların ve çalışmaların partiyi iyi bir konuma getirecek bir şekilde olmadığını ifade etmiştir.²⁸

Hesap İşleri: Yardım paralarının iyi takip edildiğini belirten müfettiş, 1929 yılından son yıllara kadar toplanan paraların makbuz karşılığında alındığını, alınan bu paraların sırasıyla ve olduğu gibi kasa defterine kaydedildiğini ifade etmiştir. 9 Haziran 1934'ten 1934'ün sonuna kadar 196 lira hasılat toplanmış ve 187 lira masraf yapılmıştır. Bunlar olduğu gibi kasa defterine kaydedilmişse de, sarf vesikalarının yeni heyete devredilmediği ve bulunmadığı için bunlar üzerine tetkikat yapılamadığı ayrıca belirtilmiştir. Fakat bunlar kayıtlara masraf, demirbaş eşya bedeli ve hademe ücreti olarak kaydedilmiştir. Yeni heyet dönemine ait 17 Ocak 1935'ten 31 Aralık 1935'e kadar 17 lira 63 kuruş hasılat toplanmış, 3550 lira masraf yapılmış ve kalan 14 lira 83 kuruş diğer seneye devretmiştir. 1 Ocak 1936'dan itibaren 34 lira 300 kuruş hasılat toplanmış, devredilen 175 lira 13 kuruş toplam paraya karşın, 167 lira 85 kuruş masraf yapılmıştır. Toplam masraf çıktıktan sonra kalan 728 kuruşun kasada olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca sabık yönetim kurulu üyesi Hasan'ın zimmetinde 200 liranın kaldığı, senedinin bulunmadığı, bunun 34 yıl önce alındığı ve Hasan'ın ilçeden ayrıldıktan epey sonra öğrenildiği için iş yerinde incelenmemiştir. Müfettişe göre, parti parasının Vilayet Parti Başkanlığınca takip edilmesinin daha iyi olacağı ifade edilmiştir.²⁹

1.2. Bala İlçesi

Yüksek bir konumda yer alan Bala ilçe merkezinin, suyunun ve havasının güzel olduğunu belirten müfettiş, küçük bir yer olduğu için mamur bir yer olmadığını ifade etmiştir. İlçe merkezinde 250 ev, 850 nüfus, 20-30 dükkân ve 1 kahvehane vardır. İlçenin genel nüfusu 29 bindir. 74 köy ve 46 Ocağı olan ilçede, 2 itibari nahiyesi varsa da, Karakeçili Nahiyesinde yalnız ocak teşkilatı olup, nahiye teşkilatı yoktur. İlçe genelinde partiye kayıtlı 3415 üye vardır. Bu sayı ilçe merkezinde 216'dır. Parti'nin kendine ait binası yoktur. Hükümet konağının yanında, tapusu alınmayan ve 2 odalı bir yerde faaliyet yürütmektedir. Bu odanın büyük olması ihtiyaca cevap vermekte, içindeki mobilyalar ise temiz ve yenidir. Partinin ilçe yönetim kurulundaki üyeler bu göreve yeni seçilmiştir. Bunlar halk tarafından sevilmiş ve tanınmış kişilerdir. Parti başkanı aynı zamanda belediye başkanı olup, bilgili, görgü sahibi ve dürüst olması ile kendini sevdirmiştir. Müfettişe göre başkan, çalışkanlığı ile partinin varlığını yürütebilecek ve yükseltebilecek kapasitede biridir. İlçe teşkilatı içerisinde parti otoritesini istismar edecek kişilerin olmadığını ifade eden müfettiş, yönetim kurulu ve bağlı kademelerdeki partililer arasındaki muhabbetin de iyi olduğunu belirtmiştir. Partililer ile hükümetler erkânı arasında fikir birliğinin olduğu, Kaymakamın partiye ve partililere gerekli yardımlarda bulunduğu da ayrıca belirtilmiştir.³⁰ Yönetim kurulundakilerin büro çalışmaları iyi olduğunu ifade eden müfettiş, defterlerin ve dosyaların da düzgün olduğunu belirtmiştir. Haftalık toplantıların önceki yıllarda seyrek olduğu ifade eden müfettiş, 15 Temmuz 1935'te parti başkanının göreve başlamasıyla toplantı işinin düzene girdiğini belirtmiştir. Bu tarihten sonra haftanın belirli günlerinde toplantılar yapılmış, yapılan bu toplantılar da esaslı kararlar verildiği ve bu kararların kayıt altına alındığı ifade edilmiştir. Fakat üyelerden Hüseyin Abidin isimli vatandaş, 23 toplantıya aralıksız ve sebepsiz olarak katılmamıştır. Kendisinin memleketince sevilen ve bu işlerde bulunması arzu edilen birisi olduğunu belirten müfettiş,

²⁶ B.C.A., 490-1-0-0, 616, 19, 1, s.22

²⁷ B.C.A., 490-1-0-0, 130-519-3, s.1

²⁸ B.C.A., 490-1-0-0, 616, 19, 1, s.23

²⁹ B.C.A., 490-1-0-0, 616, 19, 1, s.23

³⁰ B.C.A., 490-1-0-0, 616, 19, 1, s.26.

buna rağmen toplantılara sürekli davet edildiğın ve devamlı laubali hareket ederek katılmadığını ifade etmiştir.³¹

İlçe kongresi 11 Aralık 1934'te yapılmıştır. Kongre zabıtnamesi inceleyen müfettiş, kongrede başkan ve kâtip seçimine, delegelerin kimden oluştuğu, hangi ocak ve nahiye delegelerinin katıldığı, seçim ve kararların gizli veya açık oyla mı yapıldığının belirtilmediğini, bu şekilde yapılan bu kongrenin tüzüğe aykırı olduğunu belirtmiştir. Ayrıca müfettiş tarafından yapılan tahkikatta, eksik olarak görülen maddelerin zabıtnamede yer almadığı, bu nedenle muamelenin eksik yapıldığı kanaati oluşturacağını ifade etmiştir. Ayrıca partililerin tüzük hükümlerine karşı laubali davrandıkları ve çalışma varlığının hiçe sayılmasına sebep olduğu ifade edilmiştir.³² Kongre ve tüzüklerdeki eksiklikleri belirten müfettiş, ilçe teşkilatının parti politikasını yaymak, benimsetmek ve genel hükümleri yerine getirme konusundaki çalışmaların yeterli olduğunu ifade etmiştir.³³

Müfettişe göre, ilçenin çoğunluğunu oluşturan halk, partiye ve hükümete sevgi ile bağlıdır. Vatandaşlar ve üyeler arasında menfi çıkar taşıyan kişilerin olmadığı ayrıca belirtilmiştir. Kongrelerin durumu haricinde, ilçede partinin varlığının belli olduğunu ifade eden müfettiş, bu çalışma ve varlığın sadece ilçe merkezinde görülmekte olduğunu, ocak ve nahiyelerde faaliyetlerin yetersiz olduğunu ifade etmiştir. Ocak ve nahiyelerdeki bu sönük vaziyetin tabii görülmeyeceğini ifade eden müfettiş, bunların düzenli hale sokulması için gerekli kişilerin uyarılmasının yerinde olacağını belirtmiştir.³⁴

Yapılan son kongre sonucunda, Bala ilçesinin dileklerinin başında okul sorununun çözülmesi gelmektedir. Okul ihtiyacı olan köylerin başında Çatal, Çeşme, Tekke, tohumlar, Şehriban, Keklice, Atik ve Bayat gelmektedir. Kongre dilekleri arasında en önemli istek ise su sorununun giderilmesidir. Bu dönemde yaşanan kuraklık nedeniyle birçok köyde çeşmeler kurumuştur. Bu nedenle, suyu olmayan köylerin su ihtiyacının karşılanması, bozuk olan çeşmelerin tamir edilmesi ve bunun için yeteri kadar maddi yardım yapılması önemli istekler arasında yer almıştır.³⁵ Bunun yanı sıra Evciler, Kömürcü, Tekke, Karahasanlı ve Yeniyapan ve Şıhlı köylerinin çeşmeleri bozuk olduğu belirtilmiştir. Üçem, Boyalı Kebir ve Çatal Çeşme köylerinin de suları yok denecek kadar azdır. Bayat Atik köyünün ise hiç suyu olmadığı belirtilmiştir. Bıyık Kebir köyü de su ihtiyacını bir saat mesafedeki Kızılırmak'tan karşıladığı ifade edilmiştir.³⁶ Bu dönemde yaşanan diğer bir sıkıntı ise, kredilerle ilgilidir. Tohumluk veya başka ihtiyaçlar için Ziraat Bankasında kredi kullanan vatandaşların büyük çoğunluğu borçlarını ödeyememiştir. Bu nedenle icraya mazur kalmışlardır. Bu banka borcunun ertelenmesi, ilçe halkının oneli istekleri arasında yer almıştır.³⁷ İlçe halkının diğer bir isteği ise, bağ çubuğu 'dur. Bu dönemde birçok köyde vatandaşların bağ çubuğu bulamadıkları ile ilgili şikâyetleri olmuştur. Bundan dolayı Ziraat Bakanlığınca, bağ çubuğu arzu eden köylü ve vatandaşlar için bunun temin edilmesi ilçe halkının diğer önemli bir isteğidir. Bunun yanı sıra, ilçenin zirai durumun tespit edilmesi amacıyla bir memurun tayin edilmesi de ayrıca talep edilmiştir.³⁸

Hesap işleri: 3 Mayıs 1934'ten itibaren kasa defterleri müfettiş tarafından kontrol edilmiştir. 11 Şubat 1934'te eski heyetin yeni heyete görevi devri sırasında kasada 337 lira 57 kuruş olduğu, buna karşın 300 lira 57 kuruş masrafın olduğu tespit edilmiş ve masraflar düştükten sonra kalan 37 liranın diğer döneme devredilmediği fark edilmiştir. Halen Ankara'da olan ve o zamanlarda yönetim kurulunda kâtiplik yapan öğretmen Fuat tarafından bazı masrafların yapıldığı bildirilmiş, fakat evrak müsveddesi ibraz edilmediği için Fuat'ın zimmetinde kaldığı anlaşılmıştır. 18 Şubat 1934'ten 9 Şubat 1935'e kadarki hesapta 285 lira 50 kuruş para toplanmış, 266 lira 29 kuruş masraf yapılmış ve kalan 19 lira 76 kuruş gelecek seneye devretmiştir. 9 Şubat 1935'ten 30 Haziran 1936'ya kadar 429 lira 14 kuruş tahsilat yapılmış, buna karşı 304 lira 7 kuruş masraf yapılmıştır. Masraflar düştükten sonra kalan 125 lira 7 kuruşun bankada olduğu tespit edilmiştir. Paraların dipli makbuzlarla alındığı,

³¹ B.C.A., 490-1-0-0, 616, 19, 1, s.27

³² B.C.A., 490-1-0-0, 616, 19, 1, s.27.

³³ B.C.A., 490-1-0-0, 616, 19, 1, s.28.

³⁴ B.C.A., 490-1-0-0, 616, 19, 1, s.29.

³⁵ B.C.A., 490-1-0-0, 128-508-1, s.1-5

³⁶ B.C.A., 490-1-0-0, 128-508-1, s.1-2.

³⁷ B.C.A., 490-1-0-0, 128-508-1, s.2.

³⁸ B.C.A., 490-1-0-0, 128-508-1, s.3

masrafların tam ve doğru olarak yazıldığı anlaşılmıştır.³⁹ İlçe merkezinin birinci nahiyesi ve yol üzerindeki bazı ocaklara da giden müfettiş, yapılan işleri tetkik etmek istemiş, fakat defter ve kayıt kararları ile ilgili tutulmuş ve yazılmış bir şeye rastlamadığını belirtmiştir. Bu nedenle ocak ve nahiyeleri de parti varlığının yok denecek kadar az olduğunu ifade etmiştir.⁴⁰

1.3. Haymana İlçesi

Haymana İlçesi, yüksek konumda yer almakta ve çok az imar görmekte olan küçük bir yerdir. İlçenin genel nüfusu 31.000'dir. İlçe merkezinin nüfusu ise 1600'dür. İlçe merkezinde yaklaşık 300 ev, 40-50 dükkan ve 1 kahvehane vardır. Binaları diğer ilçelere göre daha düzenlidir. 2 idari nahiyesi olup, itibari nahiyesi yoktur. İlçe genelindeki köy sayısı 114'tür. 57 köy ocağı olup, merkezde nahiye teşkilatı yoktur. 2 mahalle ocağı ise, doğrudan ilçeye bağlıdır. İlçe merkezinde partinin üye sayısı 120 iken, ilçe genelindeki üye sayısı 2500'dür. Partinin kendine ait binası yoktur. Çarşıda ve halkın her daim kolaylıkla girip çıkacağı bir noktada, yıllık 125 liraya kiralanen 2 odalı bir binada faaliyet yürütmektedir. Binanın geniş ve bir odasının büyük olması partinin ihtiyacını karşılamaktadır. Müfettişe göre, 125 lira yıllık kira bedelinin, gelirlerin az olması nedeniyle ödenmesi kolay değildir. Haymana Yönetim Kurulu, 5 kişiden oluşmaktadır. Müfettiş, bu kişilerin, memleketince tanınmış ve sevilen düzgün insanlar olarak ifade etmiştir. Parti başkanı, aynı zamanda belediye başkanıdır. Başkan, Birinci Dünya Savaşında ve Milli Mücadelede farklı cephelerde ihtiyat subayı olarak görev yapmıştır. Müfettişin ifadesiyle ağır başlı, görgülü, çalışkan biri olan başkan, dürüstlüğü sebebiyle herkesin sevgisini ve saygısını kazanmış bir kişidir.⁴¹ Kongre sonucunda yeni idare heyeti şu isimlerden oluşmuştur:

Fahri(Belediye Başkan-), Eşref(Dava vekili), Mahmut(Tütün İnhisar Memuru), Ali Bagadır(Yukarı Mahalle'den), İhsan(Ziraat Bankası Memuru). İlçe İdare Heyeti, Vilayet İdare Heyetinin 17 Mart 1935 tarihli toplantısında onaylanmıştır.⁴² Kongre sonucunda İlçe İdare Heyeti Reisliğine tekrar Fahri Bey, kâtipliğe dava vekili Eşref Bey ve muhasipliğe ise İhsan Bey seçilmiştir.⁴³ Vilayet kongresi üyeliklerine ise; İdare Heyeti Reisi Fahri, Avukat Ekrem, Kütükçüoğlu Mehmet, Halaçlı'dan Mehmet ve Eşref(Dava vekili) seçilmişlerdir.⁴⁴

Parti teşkilatı içerisinde parti otoritesini istismar edecek kişilere rastlamadığını ifade eden müfettiş, üyelerin birbirlerine karşı samimi olduklarını belirtmiştir. Üyeler arasında tüzüğün 146. Maddesine aykırı olarak başka işle uğraşan yoktur. Müfettiş, parti ile hükümet erkânı fikir birliği içerisinde hareket ettiklerini, büro çalışmaları iyi olduğunu, bulunması gereken dosyaların mevcut olduğunu, defterlerin yazılı ve düzenli olduğunu belirtmiştir. Toplantılar haftanın belirli günlerinde yapılmakta ve kararlar imza altına alınmaktadır. 1 Ocak 1936'dan 1 Temmuz 1936'ya kadar 27 toplantı yapmıştır. Fakat bu üyelerden Yüzbaşı Osman ve Mehmet Atahan aralıksız olarak 6 toplantıya katılmamıştır. Bu kişilerin köylerinin ilçe merkezine 4-5 saat uzaklıkta olması nedeniyle katılmadıkları ifade edilmiştir.⁴⁵ Müfettiş, bu kişilerin yerine, devam edebilecek kişilerin bulunması ve yönetim kurulunun kuvvetlendirmek için yönetim kurulu üye sayısının 5'e çıkarılması parti başkanına söylemiştir. 9 Ocak 1935'te yapılan ilçe kongresinin tüzüğe uygun yapıldığı, fakat ocak ve nahiye temsilcilerinin kongre zaptında gösterilmemesi, kararların gizli veya açık oyla yapılıp yapılmadığı, kararların oy çokluğuyla verilip verilmediğinin gösterilmemesi, tüzüğe aykırı yapıldığı kanaati oluşturmuştur. Diğer ilçelerde olduğu gibi zaptın düzenli tutulmamasından kaynaklı olduğu, bundan sonraki kongre zabıtlarına önem verilmesi parti başkanına söylenmiş, başkan da gösterilen formüle göre yapılacağı sözünü vermiştir. Ayrıca merkezde 100'e yakın üyenin kaydına başlanmıştır. Eski üyelerin kayıtları yenilenmiş ise de muameleleri henüz bitmemiştir. İlçe teşkilatının, parti programını

³⁹ B.C.A., 490-1-0-0, 616, 19, 1, s.28

⁴⁰ B.C.A., 490-1-0-0, 616, 19, 1, s.28.

⁴¹ B.C.A., 490-1-0-0, 616, 19, 1, s.30.

⁴² B.C.A., 490-1-0-0, 97-377-5, s.5-6

⁴³ B.C.A., 490-1-0-0, 97-377-5, s.8.

⁴⁴ B.C.A., 490-1-0-0, 97-377-5, s.7.

⁴⁵ B.C.A., 490-1-0-0, 616, 19, 1, s.31.

benimsemek, yaymak ve genel hükümleri yerine getirme konusunda çalışmaları iyi görülmüştür. Fakat kendilerine bağlı ocak ve nahiyelerin çalışmalarını kontrol etme, partiyi ilgilendiren ve faydalı çalışmalar hususundaki çalışmaları yetersiz olduğu belirtilmiştir.⁴⁶

2 merkez ocağı ve ikizce nahiyelerine de giden müfettiş, orada da inceleme yapmıştır. İnceleme sonucunda, Merkez Ocağı'nın 1936 yılında sadece 1 toplantı yaptığını tespit etmiştir. Bu toplantının karar defterine geçtiğini, fakat bunun haricinde bir toplantı yapıp yapmadıklarına dair bir kayda rastlanmadığı ve bunun ocakların varlığının olmadığı anlamına geldiğini ifade etmiştir.⁴⁷ İkizce Nahiyesinde yönetim kurulunun bulunmadığını belirten müfettiş, parti teşkilatından kimsenin haberinin olmadığını ve teşkilatın sönük vaziyette olduğunu belirtmiştir.⁴⁸

Haymana halkının kongre dilekleri arasında en önemlisi yolların yapılması ile alakalıdır. Haymana-Yamak yolu, Haymana-Ankara yolu, Dereköy yolu Dereköy köprüsünün ıslahı en mühim istekler arasında yer almıştır.⁴⁹ İlçe halkının diğer bir isteği ise, yol vergisi ile alakalıdır. Vatandaşlar, Ağustos ve Eylül ayları olmak üzere iki taksit halinde alınan verginin, Eylül ve Nisan aylarında alınmasını talep etmişlerdir. Bu dönemde Haymana ilçesinin birçok okulunda öğretmenlerin sık sık değiştirildiği ifade edilmiştir. İlçe halkı, sık sık öğretmen değiştirilmesi nedeniyle çocukların verimli bir eğitim alamadıklarını ve gönderilen öğretmenlerin kadrolu olmadığını konusunda dert yanmıştır. Özellikle Köse Abdullah köyünün tamamen öğretmensiz kaldığı belirtilmiştir. Bu konunun bir an önce çözülmesi Haymana halkının en önemli isteklerinden bir tanesidir. Bu dönemde Haymana'ya pulluk ve dört tekerlekli araba geldiği ve vatandaşların bundan memnun olduğu görülmüştür. Vatandaşlar bu aletlerin yanı sıra, tohum makineleri, demirli pulluk ve dolaplı biçme makineleri halkın istekleri arasında yer almıştır. Bunun yanı sıra, ilçe merkezinde ve köylerinde ağaç dikmenin azaldığı görülmüştür. Bundan dolayı vatandaşlar fidan temin edilmesini istemektedirler.⁵⁰

Hesap İşleri: Kuraklık nedeniyle 1934 yılına kadar köylerden yardım parası alınamamıştır. 29 Aralık 1934'te başlayan tahsilatın toplamı 15 liradır.⁵¹ 1 Haziran 1935 ile 31 Mayıs 1936 arasında 420 lira gelir elde edilirken, 300 lira masraf yapılmıştır. Bu para sadece üyelerden toplanan paradır. Bu tarihler de yapılan masraflar arasında katip ücreti, mefruşat ve kırtasiye masrafları bulunmaktadır.⁵² 23 Haziran 1935'te toplam hasılat 60 lira 40 kuruş, masraf ise 50 lira 23 kuruştur. Kalan 10 lira 7 kuruş 1936 yılına devretmiştir. 1936 yılında yapılan tahsilatta kasa mevcudu 23 lira 60 kuruşa çıkmış, 20 lira 70 kuruş masrafın çıkılmasıyla kasada 2 lira 92 kuruş kaldığı tespit edilmiştir. Paralar makbuz karşılığında alınmış, harcamalarda bütçeye ve sarf vesikalarında istinat ettirilmiştir. Alınan paralarda olduğu gibi kasa defterine yazılmıştır. Partiyi rencide edecek borçları yoktur. Sadece 18 liralık saat borcu ve aylık kâtip ücreti borçları vardır.⁵³ 1936 yılının mali bütçesinin yeterli olmaması nedeniyle, yeni bir bütçe düzenlenmiştir.⁵⁴

1.4. Polatlı İlçesi

Genel nüfusu 19.000 olan Polatlı, müfettişin ifade ettiğine göre, gelişmekte olan bir ilçedir. İlçe merkezinde 300'den fazla yeni ev ve bu yeniliği dolayısıyla mamur ve ticaret merkezi olabilecek kadar genişlik peyda etmiş bir yerdir. Polatlı'nın, idari 2 ve itibari 13 olmak üzere toplam 15 nahiyesi vardır. Genel köy sayısı 75, ocak sayısı ise 71'dir. İlçe merkezinde 4 mahalle ocağı olup, merkezde nahiyeye teşkilatı yoktur. İlçe genelinde partiye kayıtlı üye sayısı 2300, İlçe merkezinde 120, Merkez 4 Ocak ile beraber üye sayısı 219 bulunmaktadır. Partinin kendine ait binası yoktur. Çarşıda 4 odalı, yeni

⁴⁶ B.C.A., 490-1-0-0, 616, 19, 1, s.32.

⁴⁷ B.C.A., 490-1-0-0, 616, 19, 1, s.32.

⁴⁸ B.C.A., 490-1-0-0, 616, 19, 1, s.33.

⁴⁹ B.C.A., 490-1-0-0, 128-508-8, s.1.

⁵⁰ B.C.A., 490-1-0-0, 128-508-8, s.2.

⁵¹ B.C.A., 490-1-0-0, 616, 19, 1, s.32.

⁵² B.C.A., 490-1-0-0, 97-377-5, s.2

⁵³ B.C.A., 490-1-0-0, 616, 19, 1, s.32.

⁵⁴ B.C.A., 490-1-0-0, 97-377-5, s.4

ve partinin ihtiyacını karşılar durumda olan, yıllık 180-200 liraya kiraya verilen binada faaliyet yürütmektedir. Bir yıllık kirası Mümin Benlioğlu tarafından verilmiştir. Fakat binada elektrik tesisatı olmadığı için, 60 lira kadar tesisat parası parti tarafından ödeneceği belirtilmiştir. 2 Nisan 1936'dan önce parti yönetim kurulunda bulunanlar, kendilerine verilen görevi hakkıyla yerine getiremedikleri ve işlerinin çokluğunu bahane ederek o tarihlerde ilçe merkezine gelen vilayet başkanvekiline söyleyerek görevlerinden affedilmesini talep etmişlerdir. Bu istekleri vilayet başkanvekili tarafından kabul edilmiştir. Bunun üzerine ilçe yönetim kurulundan çekilmişlerdir.⁵⁵ Kongrenin toplanması ve yeni yönetim kurulu seçilmesine kadar müteşebbis heyet tarafından mevcut heyet göreve getirilmiş ve bu heyet 25 Nisan'da vilayet yönetim kurulu tarafından onaylanmıştır.⁵⁶

Müfettişe göre; müteşebbis heyetini oluşturan bu kişiler halk tarafından tanınan, mefkûre sahibi ve sevilmiş kişilerdir. Başkanvekili başöğretmandir. Bilgili, zeki, değerli ve görgüsü itibariyle parti işlerini yönetebilecek ve başarabilecek kabiliyettedir. Üyeler parti otoritesini istismar edecek kişiler değildir. Üyeler arasında sevgi ve bağlılık olduğunu belirten müfettiş, aynı durumun partiye bağlı diğer kademelerde de aynı durum söz konusu olduğunu ifade etmiştir. Üyelerden Hakkı Mumcu'nun oğlunun ticaret mümessili, Tahsin Gökçe'nin Hava Kurumu üyeliği ve Mustafa Tekel'in Hava Kurumu üyeliği dışında başka işlerle uğraşanlar yoktur. Müteşebbis heyetini oluşturan üyeler ile hükümet erkânı arasındaki fikir birliği iyi durumda olduğunu belirten müfettiş, bu kişilerin aralarındaki samimiyeti gördüğünü ifade etmiştir. Kaymakamın parti işlerine çok yardım yaptığını ifade eden müfettiş, parti yönetim kurulunun büro çalışmalarının iyi olduğunu ve dosyaların düzenli olduğunu belirtmiştir. Eski yönetim kurulunun karar defterine göre, 1934'te 2 toplantı yapılırken, 1935 yılında hiç toplantı yapılmamıştır. 1936'nın ilk 3 ayında ise sadece 3 toplantı yapmışlardır. Müteşebbis heyetini oluşturanlar, 2 Nisan 1936'dan itibaren haftanın belirli günlerinde toplantılarını yapmış ve kararları imza altına alınmıştır. Kendilerine bağlı ocak ve nahiyelerin yeni heyet tarafından tetkik edildiğini raporların incelenmesiyle anlaşıldığını ifade eden müfettiş⁵⁷, bu dönemde yeni üye kaydı yapılmadığını, eski üyelerin kayıtlarını yenilendiğini belirtmiştir.⁵⁸ Teşkilatın parti işlerinin, eski yönetim döneminde sönük kaldığını ve varlık gösteremediğini belirten müfettiş, yeni yönetimin bunu kısa sürede değiştireceğini ve partinin varlığını ortaya çıkaracakları kanaatinde olduğunu ifade etmiştir. İlçe ve bağlı 4 mahalle ocağı yönetim kurulu üyeleriyle görüşen müfettiş, bu ocakların yeni kurulmasıyla çok fazla ilerleme kaydedemediğini belirtmiştir. Başkan ve yönetim kurulu üyelerinin çalışkan olması, sönük devam eden parti işlerini kısa zamanda verimli bir hale geleceğine inancında olduğunu ifade etmiştir. Polatlı'dan sonrasında idari Samutlu ve itibari Malıköy Nahiyelerine uğrayan müfettiş, burada teftiş edecek bir şeye denk gelmediğini, parti varlığının belli olmadığını ifade etmiştir.⁵⁹ Müfettişe göre; eski yönetim kurulunun yıllardır devam eden sönüklüğü ve uyuşukluğu, nahiyelere kadar sirayet etmiştir. Bunların görevden alınmasının parti için çok hayırlı bir iş olduğunu ifade etmiştir.⁶⁰

Hesap İşleri: Eski yönetim kurulu döneminde hiçbir üyeden yardım parası alınmamıştır. Sadece 90 lira kadar para toplanmış, fakat bu paranın devir teslimi yapılmamıştır. Yeni yönetim kurulu tarafından bir kasa defteri tutulmuş, vilayetten yardım parası olarak gönderilen 150 lira deftere kaydedilmiş ve masraflar çıktıktan sonra 1 Temmuz 1936'da kasadaki 111 lira 63 kuruşun bankaya yatırıldığı tespit edilmiştir.⁶¹

1.5. Nallıhan İlçesi

Nallıhan İlçesinin genel nüfusu 17 bindir. Merkez nüfusu ise 900'dür. İlçe merkezinde yaklaşık 300 ev, 40-50 dükkân ve 1 kahvehane vardır. Eski bir ilçe olmasına rağmen mamur bir yer değildir.

⁵⁵ B.C.A., 490-1-0-0, 616, 19, 1, s.35.

⁵⁶ B.C.A., 490-1-0-0, 616, 19, 1, s.35-36.

⁵⁷ B.C.A., 490-1-0-0, 616, 19, 1, s.36.

⁵⁸ B.C.A., 490-1-0-0, 616, 19, 1, s.37.

⁵⁹ B.C.A., 490-1-0-0, 616, 19, 1, s.38.

⁶⁰ B.C.A., 490-1-0-0, 616, 19, 1, s.39.

⁶¹ B.C.A., 490-1-0-0, 616, 19, 1, s.37.

Etrafının dağlık ve kapalı olması, mevki olarak dere içinde yer alması sebebiyle yazları çok sıcaktır. Ayrıca çeltik tarlaları nedeniyle sivrisineği çoktur. İlçenin 67 köyü, 24 ocağı, idari 2 ve itibari 1 olmak üzere toplam 3 nahiyesi vardır. İlçe genelindeki partili sayısı 3893'tür. İlçe merkezindeki üye sayısı ise 62'dir. İlçe merkezinde ocak ve nahiye teşkilatı bulunmamaktadır. Partililer ilçeye kayıtlı ve doğrudan oraya bağlıdır. Partinin belediye dairesinde, yıllık 24 liraya kiralanmış bir odası vardır. Bir odadan ibaret olan parti binası, darlığı sebebiyle pek elverişli olarak görülmemiştir. Parti yönetim kurulu 5 kişiden oluşmaktadır. Müfettişe göre, yönetim kurulundakiler sevilen, tanınmış ve halk nazarında zararsız kişilerdir. Parti başkanı 1928'den beri başkanlık yapmaktadır. Halen genel meclis üyesi olan parti başkanı, şahsen iyi biri olmakla beraber, kendisinden başka parti başkanlığı yapacak kimsenin olmadığı düşüncesine sahip olduğu için arkadaşlarını kırmakta, kendi akraba ve arkadaşlarını kayırmakta tereddüt etmeyen birisidir. Bu durum müfettiş tarafından hoş karşılanmamıştır.⁶² Nallıhan ilçe kongresi, 24 Ocak 1935'te yapılmıştır.⁶³ 1935 yılında yapılan ilçe kongresinde seçilen ve il idare heyeti tarafından onaylanan yeni idare heyeti şu isimlerden oluşmuştur: Celal Eren(Başkan), Adil Kutlu, Emin Kutlu, Aziz ve Mustafa.⁶⁴ Son yapılan kongrede, Ramizler ailesi hakkında Vilayet İdare Heyetine şikâyetler gitmiştir.⁶⁵ Ayrıca kongrenin tüzüğe uygun yapıp yapılmadığı ile alakalı olarak da tetkikat yapılması istenmiştir.⁶⁶ Bu şikâyetleri araştırmak için Dava vekili Ahmet ve Kemal Beyler görevlendirilmiştir.⁶⁷ Bu şikâyetleri tetkik eden Vilayet İdare Heyeti, Ramizler ailesinin Milli Mücadeleye katıldığını, Nallıhan'da sevilen bir aile olduğunu, aynı aileden olan Nallıhan İlçe Başkanı Celal Bey'in 10 yıldır aynı vazifeyi yaptığını ve çalışkan biri olduğunu belirtmiştir. Kongre zabıtlarını da inceleyen Vilayet İdare Heyeti, kongrenin tüzüğe uygun olarak yapıldığını ve toplantıya 30 üyenin çağrıldığını ve bunlardan 24 tanesinin kongreye iştirak ettiğini belirtmiştir.⁶⁸

Yönetim kurulundakiler arasında sevgi ve saygı olduğunu belirten müfettiş, kendilerine bağlı diğer kademelerde de aynı beraberlik söz konusu olduğunu ifade etmiştir. Parti başkanının aynı zamanda genel meclis üyesi ve hava kurumu üyesi olması dışında, üyelere Emin Mutlu aynı zamanda ticaret ve zanaat odalarında üyedir. Diğer üyeler partideki görevleri dışında bir iş yapmaktadırlar. Partililer ile hükümet erkânı arasındaki işbirliğinin iyi olduğunu belirten müfettiş, Kaymakam'ın da her zaman hem partiye hem de partililere yardımlarını esirgemediğini ifade etmiştir. Partinin büro çalışmalarının iyi olmadığını belirten müfettiş, yazılması gereken defterlerin ve dosyaların iyi olduğunu ifade etmiştir.⁶⁹ Yönetim Kurulu 1934'te 24, 1935'te 7 ve 1936 da 2 toplantı yapmıştır. Toplantılar çoklukla olmuş ve kararlar imza altına alınmıştır. Parti teşkilatının parti programını benimsemek, yaymak ve genel hükümleri yerine getirme hususunda yapılan çalışmalarının zararsız olduğunu ifade eden müfettiş, kendilerine bağlı ocak ve nahiyelerin teftişi yapılmadığını belirtmiştir.⁷⁰ 2-3 yıl önce partili dava vekili Kemal, belediye kâtibi Ahmet ile diğer partililer ve özellikle Belediye Başkanı, seçimler nedeniyle şahsi kırgınlıklar yaşamışlardır. Bu konuda şikâyet alınmışsa da, bu durumun ortadan kalktığı görülmüştür. Müfettişe göre, ortadan kalkan bu durumun tekrar yaşanması muhtemeldir. İlçede parti işlerinin normal olmadığını belirten müfettiş, özellikle yönetim kurulunu çalışmalarını zayıf görmüştür.⁷¹ Müfettişe göre; partinin varlığını yükseltmek, geliştirmek, aynı zamanda yaşanan kırgınlıkları ortadan kaldırabilmek için muhite göre mütecanis bir heyetin bulunması daha iyi olacağı ifade edilmiştir. Yapılacak kongrede, yönetim kurulu üye sayısını 7'ye çıkarılması da parti için faydalı olacağı belirtilmiştir. 67 ilçe köyünün sadece 27 köyünde ocağın bulunması kabul edilemeyecek bir durum olduğu ifade eden müfettiş, ilçe merkezinde ocak ve nahiye teşkilatının olmamasını da doğru bulmamıştır. Ocak teşkilatı bulunmayan köylerdeki partililerin diğer köylere bağlı bulunduğu anlaşılrsa da, köylerin birbirine uzak olması, bağlılığı temin edemeyeceği,

⁶² B.C.A., 490-1-0-0, 616, 19, 1, s.40.

⁶³ B.C.A., 490-1-0-0, 97-377-2, s.5.

⁶⁴ B.C.A., 490-1-0-0, 97-377-2, s.2; B.C.A., 490-1-0-0, 130-519-6, s.8.

⁶⁵ B.C.A., 490-1-0-0, 97-377-2, s.10.

⁶⁶ B.C.A., 490-1-0-0, 97-377-2, s.11.

⁶⁷ B.C.A., 490-1-0-0, 97-377-2, s.12.

⁶⁸ B.C.A., 490-1-0-0, 97-377-2, s.4

⁶⁹ B.C.A., 490-1-0-0, 616, 19, 1, s.41.

⁷⁰ B.C.A., 490-1-0-0, 616, 19, 1, s.42.

⁷¹ B.C.A., 490-1-0-0, 616, 19, 1, s.42

kabul edilse bile bu durum partililerin toplanmasına imkân veremeyeceğini ifade etmiştir. Müfettiş, bu durumun düzeltilmesi için, münasip köylerde ve merkezde ocak ve nahiye teşkilinin partinin varlığı için yerinde ve faydalı olacağı kanaatine vardığını raporunda ayrıca belirtmiştir.⁷²

Nallıhan halkının en önemli istekleri arasında, Nallıhan-Eskişehir yolunun yapılması yer almaktadır. Bu yolun yapımına altı yıl önce başlandığı, 20 km kadar tesviyesi yapıldığı belirtilmiş ve bir önce yapılması istenmiştir. Halkın diğer bir isteği ise 1000 adet böcek ilacıdır. Özellikle yaz aylarında çokça sivrisinek olduğu için talep edilmiştir. Kaza halkını diğer bir isteği ise dut fidanıdır. Vatandaşlar yaklaşık 20.000 fidan talep etmektedirler. Okul istediği de önemli istekleri arasında yer almıştır. Bu dönemde ülkenin birçok yerinde olduğu gibi, Nallıhan'da da frengi hastalığına yakalanan vatandaşlar bulunmaktadır. Bu hastalığın günden güne yayıldığı, bunun için bir an önce bir doktor gönderilmesi en önemli istekleri arasında yer almıştır.⁷³ Nallıhan hükümet binasının ikmal için de yardım talep edilmiştir.⁷⁴ Ankara'nın birçok ilçesinde olduğu gibi, Nallıhan'ın da bazı nahiye ve köylerinde su sıkıntısı yaşanmaktadır. Bunun için yardım yapılması talep edilmiştir. Bazı köylerde de okul sıkıntısı görülmüştür. Okul ihtiyacının karşılanması da en önemli isteklerin başında gelmektedir.⁷⁵

Hesap İşleri:1931'den 1934'e kadar para işlerini iyi takip edildiğini ifade eden müfettiş, 1935 yılında kuraklık nedeniyle takip edilemediğini belirtmiştir. 1936 yılı içinse yeni başlanacağı ve kasada para olmadığını ifade edilmiştir. Paralar dipli koçanlı makbuzla alınmış, kayıt defterine harcamalarla birlikte yazılmıştır. Partiyi zor duruma düşürecek borçları olmasa da, kâtip ücreti ve kira bedeli olarak belediyeye 84 lira borçları vardır. Bu borçların 1936 senesindeki tahsilatı ile ödeneceği belirtilmiştir.⁷⁶

1.6. Beypazarı İlçesi

Beypazarı ilçe merkezinin nüfusu 5872'dir. İlçe merkezinde 1300'e yakın ev bulunmaktadır. İlçenin genel nüfusu ise 31 bindir. İlçeye bağlı 84 köy vardır. İlçedeki köy ocağı sayısı 55, semt ocağı sayısı 5, idari 2, itibari 3 olmak üzere toplam 5 nahiyesi vardır. Merkezde nahiye teşkilatı yoktur. Doğrudan ilçeye bağlı 3 semt ocağı ile idare edilmektedir. İlçe merkezindeki üye sayısı 618 iken, ilçe genelindeki üye sayısı ise 5790'dir.⁷⁷ Partinin kendine ait bir binası bulunmayıp, faaliyetlerini belediyede bir odada yürütmektedir. Bunun yanı sıra ilçe merkezinde herkesin kolaylıkla ulaşabileceği bir noktada, maliyeti belediye tarafından karşılanan, 4 büyük odalı, 500-600 kişiyi alabilecek bir parti binasının inşaatı devam etmektedir. Parti yönetim kurulu 5 kişiden oluşmaktadır. Müfettişe göre; bu kişiler memleket tarafından sevilen ve sayılan kişilerdir. Parti başkanı, genel meclis üyesi olup, lise mezunudur. Birinci Dünya Savaşında ve Milli Mücadelede ihtiyat subaylığı yapmış, bilgi sahibi ve görgülü olması sebebiyle halkın sevgisini kazanmış, parti işlerini yürütebilecek kabiliyete birisidir. Belediye Başkanı da aynı zamanda yönetim kurulu üyesidir. Belediye Başkanı'nın çalışmaları düzgün olduğunu ifade eden müfettiş, her 2 görevi yapabilecek çalışkan birisi olduğunu belirtmiştir. Yönetim kurulundaki kişilerin parti otoritesini istismar edecek kişiler olmadığını ifade eden müfettiş, aralarında birlik ve samimiyetin olduğunu, diğer kademelerle olan ilişkilerin de düzgün olduğunu belirtmiştir.⁷⁸

Hükümet erkânı ile parti arasındaki ilişkilerin iyi olduğunu vurgulayan müfettiş, Kaymakam'ın partiye ve partililere karşı yapılması gereken yardımları yapmaktan çekinmediğini ayrıca belirtmiştir. Yönetim kurulunun 1934-1935 yıllarında çok toplantı yapmadığını, 1936 yılının ilk 7 ayında 28 toplantı yaptığını tespit eden müfettiş, ocak ve nahiye kongrelerinin tüzüğe uygun yapıldığını ifade etmiştir. İlçeye bağlı nahiye ve ocak başkanları ve bunlar tarafından yapılan işlerin teftişinin yapıldığını ifade eden müfettiş, bu teftişler sonucunda eksikliklerin raporlarla bildirildiğini ve yönetim

⁷² B.C.A., 490-1-0-0, 616, 19, 1, s.42-43.

⁷³ B.C.A., 490-1-0-0, 128-508-10, s.1.

⁷⁴ B.C.A., 490-1-0-0, 128-508-10, s.2.

⁷⁵ B.C.A., 490-1-0-0, 128-508-10, s.3

⁷⁶ B.C.A., 490-1-0-0, 616, 19, 1, s.42.

⁷⁷ B.C.A., 490-1-0-0, 616, 19, 1, s.44.

⁷⁸ B.C.A., 490-1-0-0, 616, 19, 1, s.44.

kurulunun bunlar üzerinde çalıştığını belirtmiştir.⁷⁹ Merkeze bağlı 3 semt ocağının başkan ve üyeleriyle de konuşan müfettiş, bu kişilerin iyi ve kabiliyetli kişiler olduğunu belirtmiştir. Bu ocakların çalışmaları düzgün olduğunu belirten müfettiş, haftanın belirli günlerinde toplanmaya özen gösterdiklerini ifade etmiştir.⁸⁰

Müfettişe ilçedeki sanat ve işçi kesiminin, parti yardımıyla birer kurum haline getirilmesinin parti için iyi olacağını ifade etmiştir.⁸¹ Müfettiş raporunda, vatandaşların yeni parti binasının inşaatının önemli bir aşamaya geldiğini ifade ettiklerini, bunun için vilayet bütçesinden 1000 lira yardım parası gönderileceğini, fakat parti binasının bir an önce bitirilmesi için ve diğer borçlar için partililer 1000 lira daha yardım yapılmasını talep ettiğini belirtmiştir. Bu isteklerin yerinde olduğunu ifade eden müfettiş, partini büyük fedakârlıklar yapmakta olduğunu, ayrıca bu yıl için halkevinin açılma ihtimalinin de olduğunu belirtmiştir.⁸² Beypazarı ilçesindeki parti işleri müfettiş tarafından genel olarak iyi bulunmuştur. Partililerin çalışmalarının, parti varlığını yükseltecek mahiyette olduğunu ifade eden müfettiş, özellikle yönetim kurulunun parti binası yapımındaki gayretlerinin çok değerli olduğunu vurgulamıştır.⁸³

Beypazarı ilçe kongresinde sunulan dilekler arasında, kredilerin ertelenmesi konusu başta gelmektedir. Kuraklık veya verim azlığı sebebiyle kredilerini ödeyemeyen vatandaşlar, bunun ertelenmesini istemişlerdir. Çeltik tarımı yapılan ilçede, tüccarların çeltiği çok ucuza satın aldığı, bunun için Beypazarı ile Nallıhan-Yabanabat arasında bir çeltik fabrikası açılması da vatandaşların diğer bir isteğidir. Bu konuda iki yıl önce İktisat Vekâletinin bu konuda tetkikat yaptığı, fakat bir netice alınmadığını ifade eden Beypazarı halkı, bunun için çaba gösterilmesi önemli istekleri arasında yer almıştır. Parti binasına ihtiyaçları olduğunu belirtilen ilçe halkı, bu konuda özellikle belediyenin yardım yapmasını istemektedirler.⁸⁴ Bu dönemde, Beypazarı İlçesinin 80 küsür köyünde sadece 9 okul bulunmaktadır. Bu nedenle okul çağına gelen birçok öğrenci eğitime devam edememektedir. Bunun için özellikle Karaşar Nahiyesi ve Sekli köyünde okul açılması önemli isteklerden biridir. Ayrıca Karaşar Nahiyesi ile ilçe arasındaki yolun yapılması da önemli isteklerden biridir. Bu dönemde halk, buğdayını Polatlı da satmakta ve kazandıkları paranın yarısını da orada harcamaktadırlar. İlçede buğday alımına izin verilmesi önemli istekleri arasında yer almıştır. 500 haneli Uruş köyünde bir jandarma karakolu açılması istenmiştir. Bu dönemde yangın meydana gelen Sarı köyünde, 70-80 hane evlerinin tamir edememiştir. Bunlar için kereste yardımı yapılması istenmektedir.⁸⁵

Hesap İşleri: 1936 yılına kadar hiçbir üyeden yardım parası alınmamıştır. Yalnız belediye ihtiyaçları nispetinde yardım yapmıştır. Belediye, 31 Ağustos 1933'te parti yönetim kuruluna 100 lira yardım yapmıştır.⁸⁶ Belediye 1935 yılında da 42 lira yardım yapmıştır. Bununla beraber belediyenin 1933-1935 arasında yaptığı yardım 62 lirayı bulmuştur. Masraflar düştükten sonra kasada 1 lira 50 kuruş kaldığı görülmüştür. Partiyi zor duruma düşürecek bir borçları yoktur. Sadece parti kâtibine 40 lira borç vardır.⁸⁷

1.7. Ayaş İlçesi

Ayaş İlçe merkezinin nüfusu 4000'e yakındır. İlçe merkezindeki ev sayısı yaklaşık 1000'dir. İlçenin genel nüfusu ise 28.500'dür. 1 idari, 5 itibari olmak üzere toplam 6 nahiyesi, 51 Ocağı ve 48 köyü vardır. Merkezde yeni kurulan 3 mahalle ocağı vardır. Bunlar merkez nahiyesine bağlıdır. İlçe genelindeki üye sayısı 3965'tir. İlçe merkezindeki üye sayısı ise 62'dir. Parti, belediyenin yardımıyla

⁷⁹ B.C.A., 490-1-0-0, 616, 19, 1, s.45.

⁸⁰ B.C.A., 490-1-0-0, 616, 19, 1, s.46.

⁸¹ B.C.A., 490-1-0-0, 616, 19, 1, s.47.

⁸² B.C.A., 490-1-0-0, 616, 19, 1, s.47.

⁸³ B.C.A., 490-1-0-0, 616, 19, 1, s.48.

⁸⁴ B.C.A., 490-1-0-0, 616, 128-508-4, s.2.

⁸⁵ B.C.A., 490-1-0-0, 616, 128-508-4, s.1.

⁸⁶ B.C.A., 490-1-0-0, 616, 19, 1, s.45-46.

⁸⁷ B.C.A., 490-1-0-0, 616, 19, 1, s.46

ve parti namına tapusu alınmış bir oda ve bir salondan oluşan, çarşı ortasında bir binada faaliyet yürütmektedir. Partinin yönetim kurulundaki kişilerin, halk tarafından sevilen ve tanınan kişilerdir. Parti başkanı aynı zamanda genel meclis üyesidir. Başkanın halk tarafından sevilen biri olduğunu ifade eden müfettiş, aynı zamanda nüfuz sahibi, görgülü, bilgili ve parti işlerini başarabilecek yeteneğe sahip olduğunu belirtmiştir. Belediye başkanı da parti yönetim kurulu'na üyedir. Müfettişe göre ağırbaşlı biri olan Belediye Başkanı, her 2 görevi yapabilecek kapasitede çalışmayı seven biridir. Yönetim kurulu ve diğer partililerin, parti otoritesini sarsacak işler yaptıklarına dair bir şey duymadığını belirten müfettiş, Belediye Başkanının aynı zamanda Hava Kurumu ve Çocuk Esirgeme Kurumunda da üye olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca üyelere Niyazi Davarcı, Hava Kurumunda muhasip ve Ziraat Bankası'nda İdare Meclisi Üyesi'dir. Üyelerden Tevfik ise, hem Ziraat Bankası'nda üye hem de Hava Kurumu'nda başkan olarak görev yapmaktadır. Yönetim kurulundakiler ve bağlı kademeler arasında sevgi ve işbirliğinin iyi olduğunu ifade eden müfettiş, yalnızca parti başkanı ile üyelere Fuat arasında şahsi geçimsizliğin olduğunu ifade etmiştir. Partililer ile hükümet erkânının arasının iyi olduğunu ifade eden müfettiş, Kaymakam'ın partiye ve partililere yardımını esirgemediğini belirtmiştir.⁸⁸

Yönetim Kurulu, 1935'te 15, 1936'nın 12 Temmuzuna kadar 20 toplantı yapmıştır. Fakat bu toplantılara üye Fuat Öztürk ve halen Ankara Milletvekili Müşfik Ayaşlı hiç katılmamışlardır. 1935'teki ilçe kongresi vilayetten gelen memurun huzurunda yapılmıştır. Yapılan tahkikat neticesinde kongrenin tüzüğe göre yapıldığını belirten müfettiş, ilçeye bağlı Güdül, Dostarlı ve Bayat Nahiyelerinin ilçe başkanı ve üyeler tarafından teftiş edildiğini ifade etmiştir. İlçe nüfusuna göre vatandaşların %13 ü partiye kayıtlıdır. Müfettişe göre bu oran az görülmüştür. Bunun yanı sıra İlçe merkezinin 4 bine yakın nüfusuna göre, ilçe merkezinde 62 üyenin olması daha az ve nispetsiz bir durum olarak görülmüştür. Müfettiş, yeni kurulan merkez nahiyesinin, bu nispetsizliği telafi edeceğini, üye sayısının çoğaltacağını ve gerekli kişilerin partiye alınacağını belirtmiştir. Ayrıca Nahiye ve İlçe Yönetim Kurullarının bu konuda çalışacaklarına dair söz verdiklerini ifade etmiştir.⁸⁹ Parti eskiden Türk ocaklarının binası olan belediyeden partiye bağışlanan, toplam 2 odası olan binada faaliyet yürütmektedir. İlçe Yönetim Kurulu'nun 11 Haziran 1936 tarihli kararıyla oluşturulan Merkez Nahiyesi'ne giden müfettiş, partinin çarşıda bir odalı, yıllık 24 liraya kiralanılan binasının olduğunu belirtmiş ve 5 kişiden oluşan müteşebbis heyeti ile görüşmüştür. Nahiye'nin yeni olması sebebiyle teftiş edemediğini ifade eden müfettiş, daha sonra Ayaş'ın 30 km kuzeyindeki itibari İlhan Nahiyesi'ne gitmiştir.⁹⁰ Burada yönetim kurulu ve köylülerle görüşen müfettiş, sonrasında parti işlerini tetkik etmiştir. Müfettiş, İlhan Nahiyesi başkanının askerliğini çavuş olarak yaptığını, çalışkan, görgülü, bilgili, dürüst ve sözünün eri biri olarak tarif etmiştir. Ayrıca, köylünün saygısını kazanmış ve parti işlerini yürütebilecek bir kişi olduğunu belirtmiştir. Nahiye'de, köy odasının yanında partiye ayrılan bir oda vardır. Yönetim kurulu, 1935-1936 yıllarında toplam 18 toplantı yapmış ve alınan kararlar imza altına alınmıştır. Son zamanlarda toplantılar daha az yapıldığı tespit edilmişse de, bunun mahsulün toplanma zamanına denk geldiğinden dolayı olduğu anlaşılmıştır. İlhan Nahiyesine bağlı 6 köy ocağı vardır. Fakat hesap işleriyle uğraşılmamış ve yardım parası toplanmıştır.⁹¹ Ayaş halkının partiye ve hükümete bağlı olduğunu belirten müfettiş, ilçe genelinde parti varlığının belli olduğunu söylemişse de, 3965 nüfuslu ilçe merkezinde 62 üyenin olmasını çok az bulmuştur.⁹²

İlçe kongresinde sunulan dileklerin başında, ilçe merkezine bir ortaokul yapılması gelmektedir. Ayrıca köy okullarının 3 sınıflı olanlarının 5 sınıfa çıkarılması ve Güdül Nahiyesi'ndeki okulun küçük olması sebebiyle yeni bir okulun yapılması istenmektedir. Bunun yanı sıra Karacaveran, Akça Kise, Yelli ve Kayı köylerine okul yapılmış, fakat öğretmen gönderilmemiştir. Bu köylerin öğretmen ihtiyacının karşılanması istenmektedir. Ayrıca İlhan, Salihler, Beş Ayaş ve Oltan köylerinin 500' yakın nüfusa sahip olduğu, bunun için bu köylere okul yaptırılması ve öğretmen gönderilmesi istenmektedir. Ekonomik olarak, ziraat bankasının uzun vadeli yardım yapması talep edilmiştir. Bunun yanı sıra, kaplıcası olan Hacı Recep Mahallesinin yolunu yapılması da önemli istekler arasında yer almaktadır.

⁸⁸ B.C.A., 490-1-0-0, 616, 19, 1, s.49

⁸⁹ B.C.A., 490-1-0-0, 616, 19, 1, s.50.

⁹⁰ B.C.A., 490-1-0-0, 616, 19, 1, s.51.

⁹¹ B.C.A., 490-1-0-0, 616, 19, 1, s.52.

⁹² B.C.A., 490-1-0-0, 616, 19, 1, s.53.

İdari olarak Ayaş ilçesine bağlı Malıköy'ü istasyonunun da kendilerine verilmesi talep edilmiştir.⁹³ Ayrıca Güdül Nahiye yolunun yapılması da önemli istekleridir. Bu dönemde birçok köyde susuzlukla mücadele etmektedir. Kadı obası, Sorkun, Kamanlar, Karaveran, Abaş, Boyalı ve Salihli suyu olmayan bazı Ayaş köylerdir. Bu köylerde su kuyusu vurulması istenmektedir. Bulunması halinde masrafların köylü tarafından karşılanacağı ifade edilmiştir. İlçe merkezinde 10 bin dönüme yakın susuz arazi bulunmaktadır. Bu nedenle bir su deposunun yapılması istenmektedir.⁹⁴

Hesap İşleri: Yardım paralarının iyi takip edildiğini belirten müfettiş, 17 Temmuz 1935'e kadar 320 liralık hasılat toplandığını, fakat aynı oranda masraf yapıldığını ifade etmiştir. Alınan paraların ve masrafların kayıt altına alındığını belirten müfettiş, alınan paralar karşılığında makbuz verildiğini ifade etmiştir. Eski yönetim kurulu tarafından 1933 yılında satılan bir gramofon için 10'ar liradan 2 kez makbuz kesildiğini, fakat bunlardan 10 liranın kasa defterine kaydedildiğini ifade eden müfettiş, diğer 10 lira için makbuz verildiği halde deftere yazılmadığını belirtmiştir. Yapılan tetkik neticesinde, 10 lira ile Cumhuriyet'in 10. Yıl kutlamaları için malzeme alındığı anlaşılmıştır. Partinin toplam 120 lira borcu vardır. Bu borç; odacı aylığı, eşya ve maliyeye olan borçtur.⁹⁵

1.8. Kızılcahamam İlçesi

Kızılcahamam ilçe merkezi kaplıcalarıyla ün kazanmış, bu nedenle yazın birçok kişi tarafından ziyaret edilen bir yerdir. Muntazam evleri ve etrafının çamlıklarla çevrili olduğunu söyleyen müfettiş, burayı suyu ve havası güzel bir ilçe olarak tarif etmektedir. İlçenin genel nüfusu 52.000'dir. İlçe merkezinin nüfusu ise 850'dir. İlçe merkezinde yaklaşık 200 ev bulunmaktadır. İlçenin 153 köyü, 128 ocağı, ilçe merkezinde 4 nahiye teşkilatı ve 1 semt ocağı vardır. Partini ilçe genelinde 7000, ilçe merkezinde 166 üyesi vardır. Partinin kendine ait binası yoktur. Çarşıda, 4-5 odalı bir bira binada kirada faaliyet yürütmektedir. Parti binası konumu itibarıyla iyi bir yerdedir. Parti yönetim kurulu 5 kişiden oluşmaktadır. Parti yönetim kurulu üyelerinin halk tarafından sevilen ve düzgün insanlar olduğunu söyleyen müfettiş, parti başkanın aynı zamanda genel meclis üyesi olduğunu belirtmiştir. Aynı zamanda çalışkan, bilgili, düzeni seven, partiyi yönetebilecek kapasitede ve dürüstlüğü nedeniyle halkın sevgisini kazanan bir şahsiyet olduğunu vurgulamıştır.⁹⁶ Üyelerden Hüseyin Koçak ve İsmail Çolak Çocuk Esirgeme Kurumu ve belediye meclisi üyesi olarak iki görevi bir arada yürütmektedirler. Bunların dışında başka işlerle meşgul olan yoktur. Partinin büro çalışmaların iyi olduğunu ifade eden müfettiş, üyeler arasında iş bölümü olduğunu ayrıca ifade etmiştir. Karar defterlerini 1931 yılından itibaren tutulmaya başladığını ifade eden müfettiş, 1936'ya kadar toplantılar düzenli bir şekilde yapıldığını ve 1935'te 37, 1936 yılında Temmuz'a kadar 34 toplantı yapıldığını tespit ettiğini belirtmiştir.⁹⁷ 1930 yılından son ilçe kongresinin yapıldığı tarihe kadar dosyalar ve defterler düzenli olarak tutulduğu görülmüş, bu durum karşısında müfettiş sevindiğini ifade söylemiştir. Aynı şekilde 1930'dan son ocak ve nahiye kongresine kadar kongre zabıtları yıl sırasına göre dosyalara konmuştur. 1930'dan itibaren yapılan kongrelerin tüzüğe uygun yapıldığını ve hiçbir eksiklik olmadığı tespit eden müfettiş, kongre zabıtları ile beraber dileklerin de vilayet kongresine gönderildiğini ve kongrelerin çoğunluğunun ve ilçe başkanının katılımıyla yapıldığını ifade etmiştir. Ayrıca, partiye bağlı ocak ve nahiyelerin parti başkanı ve üyeler tarafından teftiş edildiği, eksikliklerin rapor halinde getirilerek yönetim kurulunda incelendiği anlaşılmıştır.⁹⁸ Müfettiş, ahalinin sevdiği ve değer verdiği kişilerin hemen hemen hepsi partiye kayıtlı olduğu belirtilmiştir.⁹⁹

İlçe merkezine bağlı Yeni Mahalle Semt Ocağı üyeleriyle de görüşen müfettiş, ocak yönetim kurulundakilerin parti işlerini yürütebilecek, bilgili, görgülü, halkın sevgisini kazanmış ve saygı duyduğu kişiler olduğunu belirtmiştir. Semt ocağının ayrı bir binası bulunmamaktadır. Bunun yanı sıra

⁹³ B.C.A., 490-1-0-0, 128-508-3, s.1.

⁹⁴ B.C.A., 490-1-0-0, 128-508-3, s.1.

⁹⁵ B.C.A., 490-1-0-0, 616, 19, 1, s.51

⁹⁶ B.C.A., 490-1-0-0, 616, 19, 1, s.54.

⁹⁷ B.C.A., 490-1-0-0, 616, 19, 1, s.54-55.

⁹⁸ B.C.A., 490-1-0-0, 616, 19, 1, s.55.

⁹⁹ B.C.A., 490-1-0-0, 616, 19, 1, s.56

Yeni Mahalle Semt Ocağına bağlı 2 ocak vardır.¹⁰⁰ Yeni Mahalle Semt Ocağı, ilçe parti binasında, bir odada çalışmalarını yürütmektedirler. 1936 yılında 23 toplantı yapmışlardır. Semt ocağının 1935 kongresi, ilçe başkanının katılımıyla yapıldığını ifade eden müfettiş, kongrelerinin tüzüğe uygun olarak yapıldığını belirtmiştir. Ayrıca, hesap işleri ve diğer işlerin parti başkanı tarafından teftiş edildiğini ifade etmiştir. Semt ocağına kayıtlı 166 üye vardır. 6 Ağustos 1934'ten itibaren yardım paraları kendileri tarafından toplanmış ve kayıt altına alınmıştır. Diğer ilçelere bağlı semt ocaklarının varlık göstermediğini ifade eden müfettiş, buna rağmen Yeni Mahalle Semt Ocağı yöneticilerinin, üzerlerine aldıkları görevin bilincinde olduğunu, çalışmalarının iyi ve partiyi yüceltmek için işler yaptıklarını ifade etmiştir.¹⁰¹

Hesap İşleri: Yardım paraları 18 Mart 1931'den itibaren toplanmaya başlandığını tespit eden müfettiş, para işlerini son yıllara kadar iyi bir şekilde takip edildiğini belirtmiştir. Fakat ilçe halkının arzularının müsait olmaması nedeniyle darlık içinde olduklarını, bu nedenle fazla para toplanamadığını ifade etmiştir. Toplanan paralar günü gününe kayıt altına alındığını söyleyen müfettiş, kasa defterlerinin düzenli olduğunu ifade etmiştir. Bu dönemde Kızılcahamam parti teşkilatının 90 lira kira ve tahsildar için 50 lira borçları vardır. Bunun yanı sıra parti başkanı tarafından 64 buçuk lira avans verilmiş olmasına rağmen, toplamda 204 lira 5 kuruş borçları olduğu belirlenmiştir. Başkan tarafından bu yılki tahsilatlar ile borcun ödeneceğinin söylendiğini belirten müfettiş, yukarıda işaret edildiği gibi halkın durumunun tahsilat yapılması için müsait olmadığı ifade etmiştir. Müfettiş, bu durumda merkezden bir miktar yardım yapılmasını, parti işlerinin gelişmesi ve çalışma azmini artmasına vesile olacağını belirtmiştir.¹⁰²

Camidere Nahiyesi: İlçe merkezine 25-30 km mesafedeki Camidere Nahiyesine giden müfettiş, nahije merkezinin çamlıklar arasında, suyunun güzel, havasının iyi, gayet büyük ve ticaret merkezi konumunda bulunan tüccarları bulunan bir yer olarak tarif etmiştir.¹⁰³ Nahiyenin 18.000 genel nüfusu, 3500 merkez nüfusu vardır. Nahije merkezinde 700'e yakın ev, 100 kadar dükkân, ayrıca 41 köyü ve 26 mahallesi bulunmaktadır. 22 köy ocağı bulunan Camidere Nahiyesinin, merkezde 6 ocağı ve 1387 üyesi vardır. Parti, yıllık 12 lira kira karşılığında Hava Kurumu ile aynı binada faaliyet yürütmektedir. Bu binanın temiz ve bakımlı olduğunu söyleyen müfettiş, binanın parti için yeterli olduğunu ifade etmiştir. Müfettiş, yönetim kurulunu tanıyan, dürüst, iş yapabilecek kapasitede ve halkın sevgisini kazanmış gençler olarak tarif etmiştir. Karar defterlerinin 1934 yılından itibaren tutulmaya başlandığını belirten müfettiş, 1936 yılında 20 toplantı yaptıklarını ve nahije kongresinin 24 Aralık 1935'te ilçe başkanı'nın huzurunda yapıldığını ifade etmiştir. Nahiyenin, ilçe başkanı tarafından teftiş edildiğini de ayrıca belirtmiştir. Nahiyenin 22 köyünde ocak teşkilatı vardır. Bu köylerde müteşebbis heyeti oluşturulmuş ve göreve başlamıştır. 1934'ten itibaren yardım paraları düzenli bir şekilde toplanmıştır. Yeni idare heyetinin 1936'da işe başladığını ifade eden müfettiş, bütçede 450 liranın olduğunu tespit etmiştir.¹⁰⁴ Nahije teşkilatını kimseye herhangi bir borçları olmadığını ifade eden müfettiş, nahiyenin yaklaşık 9000 lira geliri olan belediyesi mevcut olduğunu belirtmiştir. Fakat belediyenin gözle görülür bir çalışmasının olmadığını ifade eden müfettiş, belediye dairesinin toz içinde, masa ve sandalyelerinin de olmadığını belirtmiştir.¹⁰⁵ Nahije merkezinde 700 kadar ev bulunmaktadır. Bu evler 2 veya 3 katlıdır. Evlerin tamamı çam ağaçlarından yapılmış ve bitişik durumdadır. Bu dönemde Nahije halkı 2 defa yangın felaketi yaşamıştır. Buna rağmen belediyenin bankada 4-5 bin lira parası bulunmaktadır. Fakat bu para, itfaiye teşkilatı kurmak için yeterli değildir. Müfettişe göre, ilk önce itfaiye ve su ihtiyaçlarının temini düşünülmemiş, gereksiz olarak hamam yapılmıştır. Bunun neticesinde bütçede sadece 4-5 bin lira kalması acıklı bir durum olarak görülmüştür. Böyle hareket eden belediyenin faaliyet göstermesinin imkânsız olduğunu ifade eden müfettiş, bütçesi ilçeden daha fazla olan belediyenin çalışmalarının artırılması bilgili ve genç kişilerce yapılabileceğini belirtmiş ve takdiri genel sekreterliğe bırakmıştır.¹⁰⁶ Nahije halkının çoğunu partiyeye

¹⁰⁰ B.C.A., 490-1-0-0, 616, 19, 1, s.57.

¹⁰¹ B.C.A., 490-1-0-0, 616, 19, 1, s.58.

¹⁰² B.C.A., 490-1-0-0, 616, 19, 1, s.56.

¹⁰³ B.C.A., 490-1-0-0, 616, 19, 1, s.58

¹⁰⁴ B.C.A., 490-1-0-0, 616, 19, 1, s.59.

¹⁰⁵ B.C.A., 490-1-0-0, 616, 19, 1, s.60.

¹⁰⁶ B.C.A., 490-1-0-0, 616, 19, 1, s.60.

kayıtlı olduğunu söyleyen müfettiş, nahiyedeki vatandaşların İstanbul ve Ankara ile ticaret yaptıklarını, bir postane ve telgraf merkezi binasını temin ettikleri halde kurulamadığını belirtmiştir. Bu telgraf merkezinin bir an önce açılmasının en önemli dilekleri olduğunu ifade etmiştir. Nahiyenin çalışmalarının genel olarak iyi olduğunu ifade eden müfettiş, yönetimdeki kişilerin de sevilen insanlar olduğunu belirtmiştir.¹⁰⁷

Pazar Nahiyesi: Kızılcahamam ve Ankara yolunun 3 km doğusunda yer alan nahiyede, 130 ev bulunmaktadır. Genel nüfusu 900 olan nahiyenin, 22 köyü ve 20 ocağı vardır. Partinin üye sayısı 1280'dir. Aylık 1 liraya kiralanan bir binada faaliyet yürütmektedirler. Parti binası, sadece 1 odalıdır. Yönetim kurulundaki kişilerin okuma yazması olan, sevilen ve tanınmış kişiler olarak tarif eden müfettiş, parti başkanının nahiyede başöğretmen olarak da görev yaptığını ifade etmiştir. Parti, 1936'da 17 toplantı yapmıştır. Nahiyeye kongresinin 9 Aralık 1935'te tüzüğe uygun olarak yapıldığını ifade eden müfettiş, hesap işlerinin 1932'den itibaren takip edildiğini ve 1936'nın sonuna kadar devam ettiğini ifade etmiştir. 1-2 yıl önce kuraklık nedeniyle para toplanamadığını belirten müfettiş, buna rağmen herhangi bir borçları olmadığını ifade etmiştir. Vatandaşların Kaymakam atanmasını istediklerini ifade eden müfettiş, jandarmanın halka baskı yaptığını, vatandaşları dövdüğünü ve dertlerini anlatamadıklarını söylediklerini ayrıca belirtmiştir. Nahiyedeki parti işlerinin genel olarak iyi olduğunu ifade eden müfettiş, Kızılcahamam'daki partililerin diğer ilçelere göre genel olarak daha iyi çalıştıklarını belirtmiştir. Müfettiş, parti yönetim kurulu ve özellikle başkanın, yılmadan çalışan ve takdiri hak eden birisi olduğunu ayrıca vurgulamıştır.¹⁰⁸

Kızılcahamam ilçesinin kongre dilekleri arasında, ilçe yolunun yapılması en başta gelmektedir. Diğer kongrelerde olduğu gibi, bu kongrede de kaplıcaların ıslahı en önemli isteklerin başında gelmektedir. Kaplıcaların ıslahı ile ekonomik anlamda ve sağlık anlamında büyük gelişmenin kaydedileceği belirtilmiştir. Bu dönemde kaplıca suları nedeniyle, cumhuriyet meydanının bataklık haline geldiği ifade edilmiştir. Belediyenin bu konuda yetersiz kaldığı ayrıca belirtilmiştir. Bu bataklığın kurutulması ile sıtma hastalığının da azalacağı vurgulanmıştır. Belediyenin kanalizasyonların ıslahı konusunda da yetersiz kaldığı, bütçenin az olduğu, bu nedenle yardım yapılması diğer bir istekleridir. Okul eksikliğinden sık sık dert yanan ilçe halkı, kültür hayatından uzak olan köylerin bir önce eğitimden faydalanması istenmiştir. Son dönemde tiftik keçisinin fiyatında düşüş olmuş, bu nedenle vatandaşlar hayvan vergisinin ödemekte zorluk çekmiştir. Bu konuda yardım yapılması önemli istekler arasında yerini almıştır. Ayrıca Şıhlar Nahiyesindeki okulun yetersiz kaldığı, bu nedenle büyütülmesi ve bir kadın öğretmen gönderilmesi istenmiştir.¹⁰⁹ Ayrıca Pazar Nahiyesine bir kadın öğretmen gönderilmesi talep edilmiştir. Şıhlar Nahiyesinin önemli bir ticaret merkezi olduğu, bu nedenle bir telgraf merkezi açılması da ayrıca talep edilmiştir. İlçe merkezi ile Şıhlar Nahiyesi arasındaki yolun yapılması da ilçe istekleri arasında yer alan diğer bir konudur. Yıllık üç milyon kg civarında çeltik üretilen Çeltikçi Nahiyesine, hükümet tarafında çeltik makinesi gönderilmesi, ziraat bankasının uzun vadeli krediler vermesi, bu dönemde ormanların korunması istenmiştir. Dört tekerlekli arabanın faydasını anladıklarını belirten ilçe halkı, 100 at ve öküz arabası talep etmişlerdir. Koşu hayvanlarında vergi alınmaması da önemli bir istektir. İlçeye katır sırtında haftada bir defa posta geldiği, bunun hiç olmazsa haftada iki defa ve otomobil ile yapılması istenmektedir. İlçe merkezinde hükümet binası bulunmadığını belirten vatandaşlar, hükümet dairelerinin dağılık vaziyette olduğunu, bunların bir araya toplanmasını ve bir hükümet binası yapılmasını istemişlerdir.¹¹⁰

1.9. Çubuk İlçesi

Parti başkanının nahiyeye kongreleri ile ilgilendiği için kendisiyle görüşmediğini belirten müfettiş, başkanvekili ve yönetim kurulu üyeleriyle görüşmüştür. Müfettiş, Çubuk'u vilayet merkezinin 45 km kuzeyinde, ağaçlık ve yüksek konumda olması sebebiyle havası güzel ve binaları muntazam bir yer olarak tarif etmiştir. İlçenin genel nüfusu 32.800, merkez nüfusu ise 1612'dir. İlçe merkezinde 400 ev

¹⁰⁷ B.C.A., 490-1-0-0, 616, 19, 1, s.61

¹⁰⁸ B.C.A., 490-1-0-0, 616, 19, 1, s.62

¹⁰⁹ B.C.A., 490-1-0-0, 129-518-3, s.1.

¹¹⁰ B.C.A., 490-1-0-0, 129-518-3, s.2.

bulunmaktadır. 96 köyü ve 85 Ocağı olan Çubuk'un, 2 idari 4 itibari toplam 6 nahiye ve merkeze bağlı bir semt ocağı vardır. İlçe genelindeki partiye kayıtlı kişi sayısı 4046 iken, bu sayı ilçe merkezinde 156'dır. Semt ocağı üyeleriyle birlikte bu sayı 446'yı bulmaktadır. Partinin kendi binası yoktur. Belediye ile ortak bir binada faaliyet yürütmektedirler. Parti yönetim kurulu üyelerinin, halk tarafından sevilen ve tanınmış kişiler olduğunu ifade eden müfettiş, parti başkanın titiz, dürüst, çalışmayı seven, saygı gösterilen ve başkanlığı yapabilecek birisi olduğunu belirtmiştir. Yönetim kurulunda Belediye Başkanı da üyedir. Belediye başkanının her iki görevi yapabilecek yeteneği olmadığını belirten müfettiş, dürüstlüğü ile kendini sevdirdiğini ifade etmiştir. Parti başkanı Hava Kurumu'nda, üyelere Bekir Yılmaz Çocuk Esirgeme Kurumu'nda, diğer bir üye Hamdi de Hava Kurumuna üyedir. Yönetim kurulu üyeleri arasında samimiyet olduğunu ifade eden müfettiş, hükümet erkânı ile fikir birliği içinde olduklarını belirtmiştir. Partinin büro çalışmaları iyi ve dosyalarının düzgün olduğunu belirten müfettiş¹¹¹, 1928'den 1930'e kadar yılda yaklaşık 10 toplantı yaptıklarını, toplantıların 1934'ten itibaren düzene sokulduğunu ifade etmiştir. 1936 yılında 11 Ekim'e kadar 26 toplantı yapılmıştır. Yapılan toplantılar imza altına alınmıştır. Parti yönetiminin çalışmaları genel olarak zararsız olduğunu ifade eden müfettiş, nahiyelerin teftişinin yapıldığını, eksikliklerin rapor olarak vilayet yönetim kuruluna gönderildiğini belirtmiştir.¹¹²

Merkezde semt ocağı başkanı vilayette olduğu için görüşülmemiş, fakat üyelerle görüşüğünü ifade eden müfettiş, karar defterinin boş olduğu tespit etmiştir. Çalışmaları ve varlık göstermeleri konusunda semt ocağı üyelerini uyarmıştır. Bu konu ayrıca parti başkanı ve üyelere de söylenmiştir.¹¹³ Ravlu Nahiyesinde kongre yapıldığını ve ilçe başkanının orada olduğunu duyan müfettiş, Ravlu'ya gitmiştir. Burada ilçe başkanı, nahiye başkanı ve diğer partililerle görüşmüştür. Parti işleri ve kongreleri hakkında istişare ettikten sonra, nahiyenin parti faaliyetlerini incelemiştir. Kongrelerin zabıtnameye göre ve tüzüğe göre yapıldığını, toplantılar iyi ve kararların imzalı olduğunu belirtmiştir.¹¹⁴

İlçe merkezinde parti adına bir okuma odası vardır. Buraya Cumhuriyet, Yurt ve Ulus gazeteleri gelmektedir. Belediye binasında bir odası olan parti için, bu bina yeterli görülmemiştir. Belediyenin karşısında, bedeli ödenen belediye tarafından, kahvehane olarak kiraya verilen ve partiye ait okuma odasındaki odaların birleştirilerek partiye tahsis edilmesinde engel görmediğini ifade eden müfettiş, bu birleştirmenin partiye çok faydası olacağını ifade etmiştir. Ayrıca halkın kolaylıkla gelmesi ve toplantıların kalabalık olması için bu binanın yapılmasını, hatta ileride halkevi açılmasına vesile olacağını belirtmiştir.¹¹⁵ İlçe halkı ile partinin arası genel olarak iyi olduğunu ifade eden müfettiş, parti başkanının bizzat kongrelerde yer almasını övülmeye değer bir hareket olarak görmüştür.¹¹⁶

Bu dönemde Afyon yetiştirilen Çubuk, memnu mıntıkaya sokulmuştur. Bu nedenle çiftçiler büyük mağduriyet yaşamışlardır. İki mahallesi olan Çubuk'ta, ilçesinin ortasından çubuk deresi geçmektedir. Vatandaşlar buraya bir köprü yapılması istemişlerdir. Bunun yanı sıra okulların ilkel vaziyette olduğu, hem ilçe merkezinde hem de köylerinde ortaokul olmaması nedeniyle çocukların ilköğretim sonrası eğitimlerine devam edemediği ifade edilmiştir.¹¹⁷ bunun için 6 okul açılması ilçe halkının önemli istekleri arasında yer almıştır.¹¹⁸ Sağlık konusunda da sıkıntıları olan ilçe halkı, ilaç temini noktasında sıkıntı çektiklerini, bu nedenle bir eczane açılmasını istemektedirler. Arazilerin veriminin düşük olduğunu belirten vatandaşlar, bir gübre fabrikası açılmasını istemiş, bunun mümkün olmaması halinde Avrupa'dan ucuz gübre ithal edilmesini istemişlerdir.¹¹⁹ Acil vakalarda yetersiz kalındığı için, telefon şebekesi çekilmesi önemli isteklerden biridir. Çiftçilikle uğraşan halk, mahsullerini Ankara borsasında veya at ve eşek gibi hayvanlar vasıtasıyla Çubuk pazarında

¹¹¹ B.C.A., 490-1-0-0, 616, 19, 1, s.63

¹¹² B.C.A., 490-1-0-0, 616, 19, 1, s.64.

¹¹³ B.C.A., 490-1-0-0, 616, 19, 1, s.64

¹¹⁴ B.C.A., 490-1-0-0, 616, 19, 1, s.65.

¹¹⁵ B.C.A., 490-1-0-0, 616, 19, 1, s.66.

¹¹⁶ B.C.A., 490-1-0-0, 616, 19, 1, s.67.

¹¹⁷ B.C.A., 490-1-0-0, 128-508-6, s.1.

¹¹⁸ B.C.A., 490-1-0-0, 128-508-6, s.2.

¹¹⁹ B.C.A., 490-1-0-0, 128-508-6, s.1.

sattıklarını, fakat tüccarların düşük fiyatla mallarını satın aldıklarını, bu nedenle hükümetin önlem almasını istemektedirler. Hamam(kaplıca) konusunda belediyenin yetersiz kaldığı, bu nedenle maddi yardım yapılması da ilçe halkının önemli isteklerinden birisidir.¹²⁰

Hesap İşleri: Müfettiş, 1931'den itibaren yardım paralarının iyi takip edildiğini ifade etmiştir. 1931-1933 arası 28 lira 85 kuruş hasılat toplanmış, 18 lira 67 kuruş masraf yapılmış ve kalan para 1934 yılına devretmiştir. 1 Şubat 1934 ile 11 Ekim 1936'ya kadar 448 lira hasılat toplanmış, buna karşın aynı tarihler arasında 268 lira 13 kuruş masraf yapılmıştır. Masraflar çıkarıldıktan sonra kasada 187 lira 70 3 kuruş para kalmıştır.¹²¹ Paralar tahsilatlar tarafından toplanmış, alınan para karşılığında makbuz verilmiş ve alınan paralar ve masraflar sırasıyla karar defterine yazılmıştır. Yönetim kurulunun 74 lira borcu olduğunu ifade eden müfettiş, bundan başka borçlarının olmadığını, demirbaş defterinin ve dosyalarda bulunması gereken diğer evrakların mevcut olduğunu belirtmiştir.¹²²

1.10. Kalecik İlçesi

Kalecik, Ankara'ya 75 km uzaklıktadır. Çankırı yolu üzerinde bulunan ilçenin, yolunun iyi ve düzgün olduğunu ifade eden müfettiş, ilçe merkezinin dağ yakınında, tren hattının 4 km batısında ve yüksek bir noktada yer aldığını belirtmiştir. Ayrıca Kalecik evlerinin dikkat çekecek kadar muazzam olduğunu vurgulamıştır. İlçenin genel nüfusu 43 bin, merkez nüfusu 4000 kadardır. İlçe merkezinde yaklaşık 800 ev bulunmaktadır. 104 köyü, 104 köy ocağı, merkeze bağlı 12 mahalle ocağı, 3 idari ve merkeze bağlı 4 nahiyesi olan Kalecik'in İlçe genelindeki partili sayısı 4500, ilçe merkezinde 363 ve merkez nahie ile toplam 500 üyesi vardır. Partinin kendi binası yoktur. Yıllık 260 lira kira ödediği, çarşıda iyi konumda, 4 oda 1 salonu olan iki katlı binada faaliyetlerini yürütmektedir. Binanın genel durumunun iyi olduğunu ifade eden müfettiş, merkezi konumu nedeniyle vatandaşların kolaylıkla giriş çıkabileceği bir yer olduğunu belirtmiştir. Müfettiş, partinin topladığı hasılatın yıllık kirayı vermeye yetmeyeceğini ayrıca vurgulamıştır. Kalecik İlçe Yönetim Kurulu, 5 kişiden oluşmaktadır. Yönetim kurulundakiler genel olarak tanınmış kişiler olduğunu ifade eden müfettiş, bazılarının halk tarafından sevilmediğini belirtmiştir. Parti başkanı aynı zamanda genel meclis üyesidir. Başkan 4 yıl rejide, 6 yıl tütün memuru olarak, Kalecik nahiyesinde 4 yıl veznedar olarak çalışmış, halen ticaretle meşgul ve 2 yıldır parti başkanı olarak görev yapmaktadır. Başkanın dürüst, bilgili ve halk tarafından sevilen biri olduğunu ifade eden müfettiş, buna rağmen partiyi yükseltebilecek kabiliyeti olmadığını belirtmiştir.¹²³

Üyelerden Saim Pulcu, aynı zamanda Düşkünler Mahallesi ocak başkanıdır. Bu kişi, yönetim kurulunda iş yapacak ve çalıştırılırsa istifa edilebilecek biridir. Dava vekili ve İlçe Yönetim Kurulu Üyesi Küçük Hüseyin, mevcut başkandan önceki parti başkanıdır. Başkanlık yaptığı dönemde yolsuz hareketleri tespit edilmiş ve partiden çıkarıldığını belirten müfettiş, bu kişinin yönetim kurulu üyeliğinin devam ettiğini belirtmiştir. Ayrıca bu kişinin menfaatini seven, partide çalışmak için değil kendi çıkarı için bulunduğunu ve halk nezdinde sevilmeyen biri olduğunu ifade eden müfettiş, bu nedenle üyeliğinin hoş karşılanmadığını belirtmiştir. Diğer üyelerin zararsız olduğunu ifade eden müfettiş, fakat bu kişilerin partiyi yüceltecek kabiliyetleri olmadığını belirtmiştir. Üyeler arasında sevgi ve saygının hâkim olduğunu ifade eden müfettiş, büro çalışmaları iyi olmadığını belirtmiştir. Fakat defterler ve dosyalar düzenli olduğunu ifade etmiştir. 1929'dan itibaren karar defterleri doldurulmuş, 1932'de 8, 1933'te 11, 1934'te 8, 1935'te 4 ve 1936'nın ekim ayına kadar 23 toplantı yapmışlardır. Fakat 1936'nın 6. ve 7. ayında 2, 8. ayında 1, 9. ve 10. aylarında hiç toplantı yapmadıkları tespit edilmiştir.¹²⁴

İlçe kongresi, 15 Ocak 1935'te Vilayet Yönetim Kurulu Üyesi Kütükçü Halim'in başkanlığında toplanmış, fakat kongre zaptına rastlanmamıştır. Parti teşkilatının genel hükümleri yerine getirme, parti programını benimsemek ve yaymak işlerinde yeterli olmadığını belirten müfettiş, kendisine ilçeye bağlı ocak ve nahiyelerin teftişinin yapıldığının başkan tarafından söylendiğini, fakat raporların

¹²⁰ B.C.A., 490-1-0-0, 128-508-6, s.2.

¹²¹ B.C.A., 490-1-0-0, 616, 19, 1, s.64.

¹²² B.C.A., 490-1-0-0, 616, 19, 1, s.64.

¹²³ B.C.A., 490-1-0-0, 616, 19, 1, s.68.

¹²⁴ B.C.A., 490-1-0-0, 616, 19, 1, s.69

tam tersini söylediğini ifade etmiştir.¹²⁵ Yapılan kongrelerde diğer mahalle ocakları yönetim kurullarının bazıları değişmiş, bazıları aynı kalmıştır. Müfettiş, yeni başlayanların da pek varlık gösteremediklerini ifade etmiştir. Bu ocakların sık sık takip edilmesi parti başkanına bildirilmiştir.¹²⁶ Belediye Başkanının çalışkan ve genç biri olduğunu belirten müfettiş, partide görevi olmadığını, başkana bir görev verilmesini yerinde olacağını belirtmiştir. Kaymakam'ın çalışkan biri olduğunu belirten müfettiş, partiye yardım yaptığını ve memleketin faydalanacağı biri olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca ilçenin büyük çoğunluğunun Kaymakam'ın çalışmalarından ve dürüstlüğünden memnun olduğunu belirtmiştir. İlçenin çoğunluğunun çiftçi olduğunu belirten müfettiş¹²⁷, bunların çoğunun partiye kayıtlı olduğunu, partiye kayıtlı olmayanların da hükümete ve partiye bağlılıklarının tam olduğunu ifade etmiştir.¹²⁸

Hesap İşleri: Son kasa defterine göre, 16 Ocak 1935'ten 30 Nisan 1935'e kadar 293 lira 91 kuruş hasılat toplanmış, buna karşın 283 lira 77 kuruş masraf yapılmıştır. Masraflar düştükten sonra kasada kalan 10 lira 14 kuruş diğer döneme devretmiştir. Bu hesap, yönetim kurulu üyesi Doktor Vehbi tarafından aynı tarihlerde teftiş edilmiştir. 1 Mayıs 1936'dan 30 Mayıs 1936'ya kadar 30 lira 34 kuruş para toplanmış, 23 lira 35 kuruş masraf yapılmıştır. 7 Temmuz 1936'da 22 lira 80 kuruş para toplanmış, 20 lira masraf yapılmıştır. 1-31 ağustos 1936 tarihleri arasında 29 lira 75 kuruş hasılat, 20 lira masraf yapılmıştır. 1-30 Eylül 1936 arasında 77 lira para toplanmış, 48 lira 68 kuruş masraf yapılmıştır. Kalan 29 liranın kasada olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca yapılacak parti kongresi için masraf ve diğer ihtiyaçlar için başkan 135 lira, Kaymakam 50 lira avans vermiştir. Kira dâhil toplam 535 lira borçlarının olduğu tespit edilmiştir. Tahsilatlara ve borçlara bakıldığında bu borcun ödenmesi zordur. Daha önce parti başkanlığı ve yönetim kurulu üyeliği yapan dava vekili Hüseyin'in yolsuzluklar yaptığı anlaşılmıştır. Bu durum müfettiş tarafından incelenmiştir.¹²⁹ Yapılan tetkik neticesinde bu kişi; 1933 yılında yardım parası adı altında üyelerden ilçe tabiriyle(1900 hak almış, 1 hak 8,5 kilo), yani toplamda 18.800 buğday toplamıştır. Bunu da müzayede suretiyle 416 liraya satmıştır. Fakat 416 liranın sadece 90 lirasının 16 Ocak 1935'te yeni yönetim kuruluna devre etmişse de, geri kalan paranın ne olduğu ve yeni başkanın da bu paradan haberdar olmadığını söylemesi üzerine, Hüseyin'e kaybolan 320 liranın nerede olduğu sorulmuştur.¹³⁰ Hüseyin, hesabın yönetim kurulu üyesi Kütükçü Halim tarafından kontrol edilerek, bir suretinin ilçede, bir suretinin de vilayete gönderildiğini söylemiştir. Müfettiş, Merkez Nahiyesine bağlı 12 mahalle ocağı ve merkez nahiyeye başkanı ve üyeleriyle de görüşmüştür. Yönetim Kurulu Üyesi Saim Aksuy, Düşkünler Mahallesi Ocak Başkanı, Merkez Nahiyeye Başkanı ve aynı zamanda Yenice Mahalle Ocağı Başkanıdır. Başkan Ahmet Acar da 1935'ten beri 2 görevi birlikte yürütmektedir. Karar defterlerine göre, 1936'da 20 toplantı yaptıkları görülmüştür.¹³¹

1.11. Keskin İlçesi

Yüksek mevkide bulunan Keskin, müfettişin ifadesiyle; ağaçlık ve göze hitap eden evleri ile dikkat çekmektedir. İlçenin genel nüfusu 62 bindir. İlçe merkezinin nüfusu ise 4900'dür. İlçe merkezinde 100'den fazla ev bulunmaktadır. 140 köyü olan ilçede, 140 köy ocağı, merkezde 4 Ocak ile beraber toplam 144 ocağı, 4 idari ve 17 itibari olmak üzere toplam 21 nahiyesi vardır. İlçe genelindeki üye sayısı 5712, merkez ve bağlı mahalle ocakları ile ilçe merkezindeki toplam üye sayısı 1300'ü bulmaktadır. Partinin kendine ait binası vardır. 4 oda ve büyük bir salona sahip binanın tapusu alınmıştır. Bina çarşıya yakın, kolaylıkla girip çıkılacak bir noktadadır. Belediye Başkanı aynı zamanda parti başkanıdır. Yönetim kurulundakilerin tanınan ve sevilen kişiler olduğunu belirten

¹²⁵ B.C.A., 490-1-0-0, 616, 19, 1, s.70.

¹²⁶ B.C.A., 490-1-0-0, 616, 19, 1, s.73.

¹²⁷ B.C.A., 490-1-0-0, 616, 19, 1, s.73.

¹²⁸ B.C.A., 490-1-0-0, 616, 19, 1, s.74.

¹²⁹ B.C.A., 490-1-0-0, 616, 19, 1, s.71.

¹³⁰ B.C.A., 490-1-0-0, 616, 19, 1, s.72.

¹³¹ B.C.A., 490-1-0-0, 616, 19, 1, s.72.

müfettiş, başkanın çalışkan ve dürüst birisi olduğunu vurgulamıştır.¹³² Yönetim Kurulu 1932’de 43, 1933’te 28, 1934’te 21, 1935’te 15 ve 1936’da 40 toplantı yapmıştır. Toplantılar çoğunlukla yapıldığını belirten müfettiş, kararlar imza altına alındığını ifade etmiştir. Ayrıca 11 Ocak 1935 te yapılan ilçe kongresinin tüzüğe uygun yapıldığını belirtmiştir.¹³³ 11 Ocak 1935’te yapılan kongre sonucunda, yeni idare heyeti şu isimlerden oluşmuştur:

Mustafa Başer(İlçe İdare Heyeti Başkanı), Mahmut Kayserili, Mahmut Başköylü, Hüseyin Ahıllı, Mustafa Asım ve Ahmet Şabanoğlu.¹³⁴ Yedek üyeler: Hüseyin oğlu İsmail, Abdurrahman, Rıza(Ömer hoca oğlu), Halil(dava vekili), Yusuf(Turaman oğlu), Hüseyin(Gündoğdu’dan) ve Kâtip Ali Bey.¹³⁵ Fakat Kaza İdare Heyeti Üyelğine seçilen Mahmut, ilk toplantıda haklı bir iş için fikir muhalefeti yaptığı ve bu nedenle Keskin Kaymakamı bu kişinin üyelğinin başkan Mustafa Başer tarafından onaylanmamasını istemiştir.¹³⁶ Kaymakam’ın itirazına rağmen, seçilen bu üyeler Vilayet İdare Heyeti tarafından onaylanmıştır.¹³⁷ Keskin ilçe teşkilatının çalışmaları müfettiş tarafında genel olarak iyi görülmüştür. 2 Haziran 1931’de yapılan yönetim kurulu toplantısında, ocak ve nahiyelerin teftiş işi üye Nuri Apaydın’ın verilmiştir.¹³⁸ Doğrudan ilçeye bağlı 4 mahalle ocağı başkan ve üyeleriyle de görüşen müfettiş, bu ocaklarda sadece 1934’te tutulmuş bir karar defteri olduğunu ve üye kayıt defteri haricinde bir şeyin olmadığını belirtmiştir. Son kongrenin nasıl yapıldığı hakkında bir karar bulunmadığını belirten müfettiş, 1934 yılında Altıntaş Mahalle Ocağı tarafından 7 makbuz karşılığında 240 kuruş toplandığı, bu paranın nerde olduğuna dair bir evrak bulunamadığını ifade etmiştir. Müfettiş, bu durumun ocakların sönük vaziyetlerinin bir örneği olduğunu söylemiştir. Ocakların bu sönük vaziyet için başkana talimat verdiğini, buna karşılık bir yerlerinin olmadığı cevabını aldığını belirtmiştir.¹³⁹ İlçenin geneli çiftçi olduğunu ifade eden müfettiş, çiftçilerin çoğunluğunun partiye kayıtlı olduğunu belirtmiştir. Ayrıca, partiye kayıtlı olmayanların da partiye bağlılıklarının tam olduğunu ifade etmiştir.¹⁴⁰ Müfettişe göre; ilçede parti için çalışıldığı, ilçe merkezinin çalışmalarının iyi olduğu, fakat mahalle ocaklarının sönük kalmıştır. Mahalle ocaklarının harekete geçirilmesinin sıkı bir kontrol ile mümkün olacağını gerekli kişilere bildirdiğini belirtmiştir.¹⁴¹

Ankara’nın diğer ilçelerinde olduğu gibi, Keskin İlçesinin de kongre dileklerinin başında okul meselesi gelmektedir. Bu dönemde Keskin genelinde toplam 24 ilkokul bulunmaktadır. Fakat ortaokul bulunmamaktadır. İlçe merkezine bir ortaokul yapılması, diğer kongre dilekleri arasında yer aldığı gibi, 1935 kongresinde de aynen yer almıştır. Diğer bir sorun da öğretmen sorunudur. Okulu olan bazı yerlerde de öğretmen bulunmaması, bu nedenle çocukların eğitimleri yarım kalmaktadır. Keskin İlçesinde, öğretmen ihtiyacının olduğu köylerden biri Yahşihan Köyü’dür. Yine Kavlak köyünde vatandaşlar tarafından yapılan bir okul olmasına rağmen, öğretmeni bulunmamaktadır. Ahılı köyündeki 3 sınıflı okulun, 5 sınıflı hale getirilmesi de eğitim konusundaki önemli bir istektir. Bu dönemde yaşanan önemli sorunlardan biri de su sorunudur. Ankara ilçelerinin genelinde su sıkıntısı yaşanmaktadır. Keskin İlçesinde su sıkıntısı yaşanan yerlerden biri de Kırıkkale Köyü’dür. Bunun yanı sıra ekonomik anlamda da bazı sıkıntılar yaşandığı göze çarpmaktadır. Su sıkıntısı çeken Kırıkkale köyünün diğer bir isteği de, yapılan binalardan fazla vergi alındığı, bunun adil olarak konulması isteğidir. Keskin dilekleri arasında Obalı-Balışeyh arasına bir köprü yapılması isteği yer almıştır.¹⁴²

Hesap İşleri: Hesap işleri 1929’da tutulmaya başlanmış ve düzenli olarak kaydedilmiştir.¹⁴³ 1929’da 53 lira 55 kuruş hasılat, 41 lira 20 kuruş masraf yapılmıştır. Kalan 12 lira 53 kuruş 1930

¹³² B.C.A., 490-1-0-0, 616, 19, 1, s.75.

¹³³ B.C.A., 490-1-0-0, 616, 19, 1, s.76.

¹³⁴ B.C.A., 490-1-0-0, 130-519-5, s.1.

¹³⁵ B.C.A., 490-1-0-0, 130-519-5, s.2.

¹³⁶ B.C.A., 490-1-0-0, 130-519-5, s.3.

¹³⁷ B.C.A., 490-1-0-0, 130-519-5, s.4.

¹³⁸ B.C.A., 490-1-0-0, 616, 19, 1, s.76.

¹³⁹ B.C.A., 490-1-0-0, 616, 19, 1, s.78.

¹⁴⁰ B.C.A., 490-1-0-0, 616, 19, 1, s.79.

¹⁴¹ B.C.A., 490-1-0-0, 616, 19, 1, s.80.

¹⁴² B.C.A., 490-1-0-0, 128-508-9, s.1

¹⁴³ B.C.A., 490-1-0-0, 616, 19, 1, s.76.

yılında devretmiştir.1930'da 271 lira 40 kuruş hasılat, 196 lira 19 kuruş masraf yapılmış ve kalan 25 lira 85 kuruş 1931 yılına devretmiştir. 1931'de 962 lira 75 kuruş hasılat, 739 lira 42 kuruş masraf yapılmış ve kalan 223 lira 33 kuruş 1932 yılına devretmiştir. 1932'de geçen yılki devirle toplam hasılat 2577 lira 15 kuruş, 2520 lira 83 kuruş masraf yapılmış ve kalan 56 lira 27 kuruş 1933' Devretmiştir. 1933'te devirle beraber 666 lira 21 kuruş para, 525 lira 78 kuruş masraf yapılmış ve kalan 135 lira 43 kuruş 1934'e devretmiştir. 1934'te devirle beraber 741 lira 46 kuruş toplam hasılat, aynı miktarda masraf yapılmıştır. 1935 yılına devreden bir para olmamıştır. 1935'te 828 lira 44 kuruş hasılat, 825 lira 25 kuruş masraf yapılmış, kasada 20 kuruş olduğu tespit edilmiştir. 1929'dan itibaren toplanan paralar imza karşılığında, mühürlü ve sırasıyla deftere geçmiştir. Partinin 70 lira radyo bedeli olarak merkeze borcu, 120 lira parti kâtibine borcu vardır. Toplanan paralara bakılınca bu borçların ödenebileceği anlaşılmıştır.¹⁴⁴

2. Ankara İl Yönetim Kurulu'nun Durumu

Müfettiş, ilçe teşkilatlarında sonra Ankara İl Yönetim Kurulunun çalışmalarını teftiş etmiştir. 12 idari, merkezde 1 itibari olmak üzere toplam 13 ilçesi olan Ankara'nın, 71 itibari, 30 idari olmak üzere 101 nahiye teşkilatı faaliyettedir. İl genelinde 1146 köy olup, bu köylerde 838'inde parti ocağı mevcuttur. Merkez ilçeye bağlı 147 ocak vardır. Ankara'nın genel nüfusu 534.025, merkez nüfusu 122.720'dir. İl merkezinde 5501, merkeze kayıtlı ocaklarla beraber üye sayısı 5935'tir. Ankara il merkezindeki toplam üye sayısı ise 11.436'dır. Partini Ankara genelindeki toplam üye sayısı ise 57.756'dır. Merkezde müstakil semt ocağı bulunmamaktadır. İl Yönetim Kurulu'nun kendi malı olan bir binası yoktur. Belediye tarafından, 99 yıllığına partiye tahsis edilmiş bir binada faaliyet yürütmektedir. Şehrin iyi bir mevkiinde olan parti binası, müfettişe göre genel olarak iyi durumdadır. Bu binanın 11 odası 1 salonu bulunmaktadır. Fakat küçük olması nedeniyle parti ihtiyacını karşılamamakta ve toplantılar için yeterli görülmemiştir. Bunun yanı sıra, parti binasındaki mobilyalar yeni alınmıştır. Müfettiş, il yönetim kurulundaki kişilerin memlekete hizmet etmiş, halk tarafından sevilen ve tanınan kişiler olduğunu belirtmiştir.¹⁴⁵

Ayrıca, parti başkanının ahlaklı, partiye hizmet etmiş ve disiplinli biri olduğunu ifade etmiştir. Yönetim kurulundaki kişilerin parti otoritesini sarsacak işler yaptıkları görülmediğini belirten müfettiş, başkan ve üyeler arasında sevgi, saygı ve birlik olduğunu vurgulamıştır. Büro çalışmaları için görev bölümü yapıldığını belirten müfettiş, toplantıların düzenli olarak yapıldığını ayrıca vurgulamıştır.1930-1936 Arası ortalama yıllık 40 toplantı yapmışlardır. 1936'nın ilk 9 ayında 36 toplantı yapılmıştır. Tutulması gereken defterler ve dosyalar düzenli ve temiz olduğunu ifade eden müfettiş, son yıllara kadar yapılan kongrelerin tüzüğe uygun olarak yapıldığı belirtmiştir.¹⁴⁶ İl yönetim kurulunun görevlendirdiği kişilerin, vilayete bağlı nahiye ve ilçelerden birkaçı haricinde 1936'nın ilk aylarına kadar ayrı ayrı teftiş edildiğini ifade eden müfettiş, yönetim kurulunun son yıllarda üye sayısını arttırmaya önem verdiğini belirtmiştir. 1936 yılında 2500'den fazla yeni üye kaydı yapılmıştır. Yeni üye kayıtlarının eksiksiz yapıldığını ifade eden müfettiş, yeni üyeler için tören yapıldığını belirtmiştir.¹⁴⁷

Hesap İşleri: Ankara il teşkilatının hesap işleri, müfettiş tarafından düzgün ve verimli olarak görülmüştür. Mevcut kasa defterine göre, 1 Mayıs 1936-28 Şubat 1937 arasında devirle beraber kasada 16.456 lira 2 kuruş hasılat, 14.642 lira masraf yapılmış ve geri kalan 1814 lira 2 kuruşun kasada olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca genel sekreterlik tarafından golf sahası yaptırılmak üzere il yönetim kuruluna 5 Aralık 1936'da verilen 39.834 lira 25 kuruşla beraber kasada toplam 41.638 lira 45 kuruş olduğu, bu paranın da İş Bankası ve Ziraat Bankası hesabında olduğu tespit edilmiştir.¹⁴⁸ 1931-1936 arasındaki hesapları inceleyen müfettiş, 5 yıllık hesabın düzgün olduğunu belirtmiştir.

¹⁴⁴ B.C.A., 490-1-0-0, 616, 19, 1, s.77.

¹⁴⁵ B.C.A., 490-1-0-0, 616, 19, 1, s.118.

¹⁴⁶ B.C.A., 490-1-0-0, 616, 19, 1, s.119.

¹⁴⁷ B.C.A., 490-1-0-0, 616, 19, 1, s.120.

¹⁴⁸ B.C.A., 490-1-0-0, 616, 19, 1, s.120.

Paralar dipli koçanlarla alındığını ifade eden müfettiş, harcamaların tam ve doğru olarak yazıldığını belirtmiştir. Partinin kimseye borcu olmadığını ifade eden müfettiş, hesap işlerinin genel olarak talimatnameye uygun olduğunu belirtmiştir. Kayıtlar müfettiş tarafından takdir edilmiştir.¹⁴⁹

Sonuç

Ankara kazalarındaki teşkilatlarının kendine ait binası yoktur. Genelde kiraladıkları bir binada faaliyet yürütmektedirler. Bu binalar, genelde çarşıda, halkın kolaylıkla girip çıkabileceği merkezi bir noktadadır. Kazalardaki parti binaları genelde 1 veya 2 odalıdır. Parti yönetim kurulundaki üyeler genelde halk tarafından sevilen ve tanınan kişilerdir. Raporda, yönetim kurullarını büro çalışmaları iyi olduğu, ilçe başkanları, bağlı ocak ve nahiye kongrelerine katılım sağladığı ve bu kongrelere başkanlık ettikleri belirtilmiştir. İlçelerdeki parti başkanlarının genelde hem parti başkanı hem de belediye başkanı olduğu göze çarpmaktadır. Bunun yanı sıra Hava Kurumu, Çocuk Esirgeme Kurumu, Kızılay Üyesi ve Ziraat Bankası'nda üye olarak görev almaktadırlar. Toplantılara katılmayan üyeler, genelde yaz aylarında, mahsulün toplanma zamanına denk geldiği için toplantılara katılmamışlardır. İlçe teşkilatlarının parti çalışmaları genel olarak iyi olsa da, bağlı mahalle ocaklarının çalışmalarının zayıf olduğu görülmüştür. İlçe teşkilatlarının genel olarak borcu yoktur. Borcu olanların ise bunu ödeyebilecek durumdadır. Bazı dönemler hiç para toplanamamıştır. Bu da mahsulün iyi olmadığı ve kuraklığın yaşandığı dönemlere denk gelmiştir. Çalışmaya konu olan dönemde birçok sıkıntı olduğu göze çarpmaktadır. Bunun yanı sıra Ankara İl Yönetim Kurulunun çalışmaları da iyi olduğu görülmüştür. Fakat Ankara nüfusunun %10'unun partiye kayıtlı olduğu ve bu sayının az olduğu göze çarpmaktadır. Üye sayısı konusunda, Ankara ilçelerinde de aynı durumun söz konusu olduğu görülmüştür. Bu dönemde özellikle üye sayısının artırılması noktasında sıkıntılar yaşandığı göze çarpmaktadır. Bu durum müfettiş tarafından ayrıca belirtilmiştir. bunun yanı sıra, ilçelerde olduğu gibi Ankara İl Yönetim Kurulundakiler de, memleketin sevip saydığı ve değer verdiği kişilerden oluştuğu görülmüştür. Ankara İl Yönetim Kurulunun hesap işleri de genel olarak düzgün olduğu belirtilirken, bağlı nahiye ve ocakların hesap işleri il başkanlığının belirlediği hesap tetkik komisyonu tarafından yürütüldüğü göze çarpmaktadır.

Bu dönemde Ankara'nın birçok ilçesinde su sıkıntısı yaşandığı görülmüştür. İlçelerin bazı köylerinde hiç su yokken, bazılarında çeşmelerin bozuk olduğu, bazılarının çok uzak yerlerden temin ettikleri görülmüştür. Bu nedenle vatandaşlar, partinin yardım etmesi konusunda dileklerde bulunmuşlardır. Bu dönemde sıkıntı olan diğer bir konu da eğitim meselesidir. Ankara ilçelerinin birçoğunda ortaokul olmadığı görülmüştür. İlçelere bağlı bazı ocak ve nahiye ve köylerinde ise, ilkokulun bile olmadığı göze çarpmaktadır. Bazı yerlerde ise okulun olduğu, sınıfların yeterli olmadığı görülmüştür. Yeterli sınıfın olduğu bazı yerlerde ise, öğretmen olmadığı görülmüştür. Bazı yerlerde ise sık sık öğretmen değiştirildiği ve öğrencilerinin eğitimlerinin yarıda kaldığı ifade edilmiştir. İlçe vatandaşları okulu olmayan yerlere okul yapılmasını, öğretmeni olmayan köylere öğretmeni gönderilmesini istemişlerdir.

Çalışmaya konu olan dönemde, parti teşkilatı ve eğitim konusunun yanı sıra, tarım konusunda önemli eksiklikler olduğu görülmüştür. Bu dönemde yaşanan sıkıntılardan birisi de, tarımsal krediler konusunda olmuştur. Çoğunluğu çiftçilikle geçinen Ankara ilçeleri, kuraklığın olduğu bazı dönemlerde, mahsulün iyi olmaması nedeniyle kredilerini ödeyemediği ve icralık konuma düştüklerini belirtmişlerdir. Bu nedenle Ziraat Bankasından uzun vadeli krediler talep ettikleri görülmüştür. Bazı yerlerde çiftçiler, bağ çubuğu temin edemedikleri görülmüştür. Ekonomik olarak, yaşanan sıkıntılardan biri de vergi konusunda yaşanmıştır. Vatandaşlar, yeni yapılan binalardan fazla vergi alındığı konusunda dert yanmışlardır. Bu dönemde çiftçi vatandaşların tohum makineleri, biçme makineleri ve demirli pulluk gibi tarımsal aletlerin temin edilmesi noktasında talepleri olduğu görülmüştür. Özellikle yaz aylarında ve sivrisineğin fazla olduğu yerlerde, böcek ilacının temin edilemediği ve vatandaşların hükümetin bu konuda yardım etmesinin istediği görülmüştür. Çiftçi sıkıntılarının birisi de, ürettikleri tuz, buğday ve çeltik'in ucuz satılması ve kendi ilçelerinde pazar olmaması ile ilgili olmuştur. Çiftçi vatandaşların istekleri arasında, koşum hayvanlarından vergi

¹⁴⁹ B.C.A., 490-1-0-0, 616, 19, 1, s.121

alınmaması da yer almıştır. Bu dönemde ormanların korunması, hükümet binasının olmaması, tiftik geçişinin fiyatının düşük olması ve gübre fabrikalarının açılması gibi konularda hükümetten yardım istedikleri görülmüştür. Bu dönemde yaşanan bir sıkıntı da, iletişim ve haberleşme konusunda olmuştur. Bazı ilçelere haftada bir defa katır sırtında posta geldiği görülmüştür. Özellikler acil vakalarda sıkıntı yaşandığı ve bu nedenle telefon hattı çekilmesi istenmiştir.

Bu dönemde Ankara ilçe ve köylerinin birçoğunun yolunun bozuk olduğu görülmüştür. Bu konuda belediyelerin çalışmalarının yetersiz kaldığı görülmüştür. Belediye çalışmalarını yetersiz kaldığı diğer bir konu da, temizlik konusudur. Birçok ilçe merkezinde çamurlu su geçtiği ve hastalığa sebep olduğu görülmüştür. Sağlık konusunda, birçok ilçe sayıları az da olsa, frengi ve sıtma gibi hastalıkların olduğu göze çarpmaktadır. Doktoru olan yerlerde bu hastalıklarla mücadele edilirken, olmayan yerlerde birçok vatandaşın tedavisinin yapılamadığı görülmüştür. Bazı ilçelerde de eczane olmadığı ve vatandaşların ilaç temin edemedikleri göze çarpmıştır.

KAYNAKÇA

Arşiv Belgeleri

T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi

490-1-0-0, 130-519-3.

490-1-0-0, 128-508-1.

490-1-0-0, 97-377-5.

490-1-0-0, 128-508-8.

490-1-0-0, 130-519-6.

490-1-0-0, 97-377-2.

490-1-0-0, 128-508-10.

490-1-0-0, 128-508-4.

490-1-0-0, 128-508-3.

490-1-0-0, 129-518-3.

490-1-0-0, 128-508-6.

490-1-0-0, 128-508-9.

490-1-0-0, 616-19-1.

490-1-0-0, 130-519-5.

490-1-0-0, 5-22-10.

Diğer kaynaklar

Altaş, Seyithan, II.Dünya savaşı yıllarında müfettişlik raporlarında Rize(1940-1943), Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Dergisi, Güz-202, Cilt: 21, Sayı: 47, ss.226-251.

Bal, Serhat, “CHP parti müfettişlik raporlarının değerlendirilmesi: Balıkesir örneği”, *Belgi*, Sayı: 6, Yaz-2013, ss.731-741.

Cumhuriyet Halk fırkası Nizamnamesi ve Programı(1931), TBMM Yayınları, Ankara, 1931.

Cumhuriyet Halk Fırkası Nizamnamesi(1923), TBMM Yayınları, Ankara, 1927.

Cumhuriyet Halk Fırkası Nizamnamesi(1927), TBMM Yayınları, Ankara, 1929.

Çetin Filiz, Çilem, CHP Parti Müfettişleri Raporlarına Göre Kütahya (1935-1950), Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Uşak, 2019.

Çetin, Hüseyin, CHP Parti Müfettişlik Raporlarına Göre Tek Parti Döneminde Aydın, Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Aydın, 2015.

Eyyupoğlu, İsmail, “Kars Saylavı Mehmet Nazif Sirel’in 1936’da CHP Erzurum İl Baylığı’nı Teftişi”, Atatürk Dergisi, Cilt: 3, Sayı: 3, 2003,, ss.111-130.

Gök, Hacı Veli, “CHP Parti Müfettişi Dr. Rıza Levent’in Raporları Işığında Muğla (1940-1941)”, Tarih Peşinde, Yıl: 2021, Sayı: 25, ss.203-229.

Karayaman, Mehmet, “1935-1950 Yılları Arasında Kaleme Alınan CHP Parti Müfettiş Raporlarının Yerel Tarih Araştırmalarındaki Yeri ve Önemi: Batı Anadolu Örneği”, XVIII. Türk Tarih Kongresi, Ankara, 1-5 Eylül 2018.

Koçak, Cemil, CHP ve Taşra(1930-1950):Akdeniz bölgesi, Alfa Yayınları, 1.Baskı, İstanbul, 2019.

Mayak, Faysal, “Adnan Menderes’in Teftiş Raporuna Göre Cumhuriyet Halk Partisi Antalya Örgütünün Çalışmaları (1935)”, ÇTTAD, VI/15, (2007/Güz), ss.191-219.

Mayak, Faysal, “Cumhuriyet Halk Partisinin Konya’daki Teşkilat Yapısı Ve Faaliyetleri Hakkında Adnan Menderes’in Teftiş Raporları(1935)”, *Yakın dönem Türkiye araştırmaları*, yıl: 2007, sayı: 12, ss.165-192.

Metinsoy, Murat, “Erken cumhuriyet döneminde mebusların intihap dairesi ve teftiş bölgesi raporları”, Tarih ve Toplum, Bahar-2006, Sayı: 3,(243), ss.103169.

Pür, Emine, “CHP Teftiş Raporlarına Göre Kastamonu’nun Sosyal, Kültürel Ve Ekonomik Durumu (1939-1948)”, Kırıkkale üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Ocak-2021 Cilt: 11, Sayı: 1, ss.81-96.

Şentürk, Ayşegül, “Bitlis Mebusu Muhtar Ertan’ın Teftiş Raporuna Göre Elazığ (1943)”, SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, Aralık 2015, Sayı: 36, ss.1-11.

Teke, Cevdet, “Adnan Menderes (Ertekin)’in Teftiş Raporuna Göre İçel Parti Teşkilatı”, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cumhuriyet Özel Sayısı, 2023, ss.366-375.

